

בית ישראל

תולדות מאורן של ישראל רבנו הקדוש

הרב ר' ישראל מרוזין נ"ע זי"א

כל אשר עבר עליו על ידי המלשינות שהלשינו עליו לפני הקיסר

ניקאלאי הראשון

ואת כל הנפלאות שעשה השי"ת עמו עד אשר הביאו בשלום
לעיר סאדיגורא אשר בגאליציען, ומשם הפיץ מעינותיו
חוצה והארץ האירה מכבודו.

—•—

אין וואונדערליכע ערצעהלונג וועלכע האט פאסירט אין הויכ
לאנד, וויא דער

צאר ניקאלאי 1

האט פערפאלגט דעם הייליגען צדיק

הרב ר' ישראל דער רבי פון רוזין זצוק"ל

ער האט איהם גיוואלט פערשיקען אויף אייביגע קאטארגע,
נור השי"ת האט איהם פארהיט. לא ינום ולא יישן שוכר ישראל.

מאת

חיים מאיר היילמאן

מחבר ספר

בית רבי, ג' חלקים.

פריז 25 סענט.

בדפוס יצחק רחל'ין ושותפיו, 1-3 ריחש סט. ניוארק, תרס"ז.

מסודר ומוכן אצלנו לדפוס בקרוב אי"ה :

(א) בית יוסף

תולדות הרה"ק ר' יעקב יוסף הכהן נ"ע מפולנאה
(בעהמ"ח ס' "תולדות יעקב יוסף")
ואנרות קודש יקרים ונחמדים.

(ב) בית מנחם

תולדות הרה"ק ר' מנחם נחום נ"ע מטשארנאביל
(בעהמ"ח ס' "מאור עינים")
ובנו הרה"ק ר' מרדכי נ"ע מטשארנאביל וצאצאיו הרבנים עד זמן הזה.

(ג) בית חדש

מילואים והוספות חדשות בתוס' מרובה לספרנו "בית רבי" נ' חלקים
(תולדות רבותינו מראייסען נ"ע)

(ד) ענף עין אבות

הוספות והנהרות ומראה מקומות לס' "מנן אבות" מאדמו"ר מקאפוסט נ"ע
והרבה מאמדים ומכתבים יקרים ממנו

הקדמה

תולדות הרח"ק ר' ישראל מרוזין נ"ע ז"ע.

הרח"ק מרוזין נ"ע חי' בנו של הרח"ק ר' שלום מפרוביסט
נ"ע בנו של הקדוש הר"ר אברהם נ"ע (שנקרא בפולין ובואהלין בשם
המלאך) בן רבנו הקדוש הח"מ ממעזריטש נ"ע ז"ע וגם חי'
בן נכד להרח"ק ר' מנחם נחום נ"ע ממשארנא בי"ל כי אמו
(חיה) אשת הרח"ק ר' שלום נ"ע הייתה נכדתו של הרח"ק רמ"נ נ"ע מכתו
(כמבואר בתולדות הרמ"נ ספ"א יעו"ש) והי' ב"א של הרח"ק ר' ישראל
מ"מ בבבא פאלי' בעהמ"ח ס'. עטרת תפארת ישראל נ"ע.

נולד בערך שנת תקמ"ז או תקמ"ח, ומיום הולדו הכירו בו כי קדוש הוא לאלקי'
כו'. ושמענו יטעל החתונה של רבנו הגדול בעל התניא נ"ע עם הרח"ק מבארדיטשוב נ"ע
חי' גם הוא י"ט אז והי' יניק וחכים ורבנו קרבו מאד, ועוד זאת שמענו שרבנו רצה
לקחת אתו לחתן לו (עבור אחת מנכדותיו), ואח"כ עם בנו אדמו"ר האמצעי נ"ע
ונכדו אדמו"ר בעל ציצ"נ"ע חי' באהבה וחיבה יתרה והיו ביניהם ענינים רבים.
הרח"ק ר' יצחק אייזיק נ"ע מהאמ"י חי' אצלו בשליחות מצוה מאדמו"ר נ"ע

פארגינדע

הרב הצדיק ר' ישראל מרוזין איז ניווען א זוהן להרב הצדיק ר'
שלום מפרוביסט, דער זוהן פון הרב הצדיק ר' אברהם דעם גרויסען
מעזעריטשער מגיד'ס זוהן, אויף איז ער ניווען איין אייניקעל להרב הצדיק ר' מנחם
נחום מטשארנאביל זכר כולם לברכה.

ער איז ניווען א גרויסער נאן וצדיק, א בעריהמטער חכם, זיין ניויכט איז גי'
ווען וואונדערליך יטעהן, זיינע רייד זעהער קלוג, פיעל מענישען זיינען ניפארען צוא
איהם הערען זיין תורה, פרענען זיינע עצות, הערען זיינע קלוגע רייד, דאצו איז ער גי'
ווען זייער רייד, ער איז ניוועסען אין רוסלאנד אין קיעווער נוב', אין א קליין שטעדטעל
זיא הייסט רויזין, צום אומגליק האט מען גימאכט אויף איהם א גרייסען בלבלול,
און מען האט איהם ארעסטירט, ער איז פערשפארט ניווען אין קיעווער פעסטונג
נאהענט צוא 2 יאהר, ביז הי"ט האט רחמנות גיהאט אויף איהם און איהם בעפרייט
פון תפיסה ביז דער משפט וועט זיך ענדיגען, דער סוף האט זיך דער משפט געניג
דינט גיט גוט, דער צאר אליין האט איהם פער'משפט אויף אייביגע קאטארנע, ער
האט אבער גיט אויסגעפיהרט, דען דער צדיק ר' ישראל איז אפ גיפהארען נאך
עסטרייך, דער צאר האט גישיקט יאנען איהם, מען האט איהם אבער גיט גינרייכט,
פיעל נסים האט איהם הי"ט בעוויזען, וויא מיר וועלען דא דערציילען איה, ער האט
זיך באזעצט אין דער שטאדט סאדיגור'א, און איז יטון רוהיג ניווען כל
ימי חייו.

ונתפעל הר"ר יצחק אייזיק ממנו מאד, וגם הוא קרב להררי"א מאד ואהבו אהבה יתרה, ושמענו אריכות דברים בענין היות הררי"א אצלו ובנסיעתו ממנו ואכ"מ.

המסתופפים בעל קדשו היו רבים, כי מאד היו משתוקקים לקבל לקח מפיו הקדוש ולראות הוד פניו שהי' נפלא מאד ולישמע סיפוריו היקרים שהי' רמז בהם חכמות נפלאות בו, וישמו הטוב יצא למרחוק.

הי' עשיר גדול מאד כי חסידיו היו מעשירים אותו, והנהגות ביתו הי' כעשירות גדולה מאד, מושבו והילוכו ונסיעתו בדרך הי' בדרך ישרים ורוחנים בו, אף הנהגותיו בגדולות היו רק למראה עינים, אבל באמת הי' הוא רחוק מענינים הנופנים לנמרי (וע"ד מארז"ל ברבנו הקדוש שלא פסק מעל שולחנו לא צנן בו ועכ"ז אמר גלוי וידוע שלא נהניתי אפי' באצבע קטנה שלי בו) וידוע כ"ז הרבה מעשיות ישראו ממנו בו.

כשהי' נוסע בדרך היו נוסעים עמו ד' אנשים ממקורביו היותר גדולים, הא' הנבאי שלו ר' ליב ז"ל, הב' הרה"ח המפורסם ר' יעקב זלה"ה נכד הרה"ק בעל אור המאיר נ"ע, הג' השו"ב ר' יודל זלה"ה שנסע אח"כ לאה"ק תובב"א (בעהמ"ה פי' על תהלים על סדר התרי"ג מצות, ונקרא בשם "תילים ירושלים"), הד' מוהר"ר שמי"ל יקמאל צ"ק זלה"ה (הוא הי' משמשו של הרב בעוד היותו נער וע"כ קראו לו אח"כ בשם שמי"ל מאלציק וכו') הי' קשור ודבוק מאד להרה"ק וגם הרה"ק לא זו מחבבו, ובעת שהי' הרה"ק תפוס במאסר (כמו שנספר בסמוך א"ה) הי' גם הוא עמו (לא בתור תפוס רק שפעלו שיהי' עם הרב לישמשו כמו שנספר א"ה), וכשנסע הרה"ק מרוסיא נסע גם הוא עמו.

מקום מושבו הי' בעיר רוזין (פלך קיוב), ובערך שנת תקצ"ו נתעוררה עליו מלשינות נוראה ולקחהו למאסר והי' תפוס ערך שתי שנים והי' בסכנה עצומה, ואח"כ יצא ממאסרו, אך משפטו לא נגמר עדיין, והמתין עד שידע פשר דבר המשפט, וכאשר נודע לו שדבר המשפט יצא ללא טוב, נסע מרוסיא למדינת אוסטרייך וקבע דירתו בעיר סאדיגוריא, וכל ענין הצלתו הי' בדרך גם שלמעלה מהטבע (כמו שנספר א"ה).

כשקבע דירתו שמה התחיל להפיץ אורה גם במדינת אוסטרייך שעד זמן ביאתו לשם הי' סתום ונעלם משם אור החסידות ועל ידו נתגלה ונהרו אליו המונים המונים גם ממדינה ההיא, וחסידיו מאנשי מדינת רוסיא נסעו ג"כ אליו לשם, ומאז נתמלאה גם הארץ ההיא אורה על ידו וע"י בניו ונכדיו הקדושים שמלאו אחריו בו.

בסאדיגוריא הי' ערך י"ג שנה ונפטר שם ג' חשון דשנת תרי"א וישם חלקת מחוקק ספון, והניח אחריו בנים צדיקים וקדושים אשר הארץ האירה מכבודם, ואלו הם:

הא'. הרה"ק ר' שלום יוסף נ"ע.

הי' גדול בתורה ובמצות, והי' יקר וחביב אצל אביו הקדוש יותר מכל בניו אף הוא לא האריך ימים אחרי פטירת אביו הקדוש, כי בערך ט' חרשים אחרי פטירת אביו הקדוש נפטר גם הוא בימי עלומו בעיר לייפסק ושם מ"ב תנצב"ה.

הב'. הרה"ק ר' אברהם יעקב נ"ע.

הוא מלא מקום אביו הקדוש בעירו סאדיגוריא ערך ל"ד שנה, ונפטר בשנת

תרנ"ה, ומצאצאיו ימלאו עתה אחריו שמה. ונדפס ס' "עירן קדישין" חידושי תורה ממנו ומאביו הקדוש נ"ע (*).

הנ'. הרה"ק ר' מנחם נחום נ"ע.

הי' רב בעיר יטעפענעס טאוולשם נהרו אליו רבים מאנ"ש לאלפים וכו'.

הד'. הרה"ק ר' דוד משה נ"ע.

נולד בשנת תקפ"ז ביום ב' דחג השבועות, וע"כ קראו לו בשם זה על שמו של דהע"ה שנפטר בחה"ש, וע"ש מרע"ה שקיבל התורה ביום זה. בהיות אביו הקדוש בחיים חיותו הי' דר בעירם פאטיק (עי' לקמן בסוף הסיפור) ואחר פטירת אביו הקדוש קבע דירתו בעיר טיטארטוב, וליט"ס נסעו אליו רבבות אלפי ישראל, כל ימי חייו היו תמימים בעבודת השי"ת, וכל ימיו הי' יושב מעוטף בטלית ותפילין ועוסק בתורת השי"ת ועבודתו, והי' י"שן מעט מועיר, ומחמודות עוה"ז לא רצה ליהנות כלל, גם הי' בעל מדות טובות מאד, הוא האריך ימים אחרי כל אחיו הרבנים הקדושים נ"ע, בחדש תשרי תרס"ד חלה את חליו כו' ובהושענא רבה שבק חיים לכל חי, קודם פטירתו שמעו ממנו שאמר נשמת כל חי כו' עד נהללך ונישבחך כו' ואח"כ נפטר תנצב"ה וזיע"א. יטנותיו היו ע"ו ומחצה.

נישאר אחריו בן ממלא מקומו בעירו טיטארטוב שמו ר' ישראליט"א. ונדפס ממנו ספר נקרא בשם "תפארת ישראל", מר אביו הקדוש קודם פטירתו בירך אתו בני ישראל אתה תבוא עם כל ישראל לארץ ישראל תובב"א.

הה'. הרה"ק ר' מרדכי פייבוש נ"ע מאושאטינא.

גם אליו נסעו מאנ"ש לאלפים ולרבבות, ונפטר בשנת תרנ"ה, תנצב"ה וזיע"א. עוד בן א' הי' לו שהי' חתנו של הרה"ק מטיטארטוב יל נ"ע. מנכדיו אשר ינהלו עתה את בית ישראל הוא הרה"ק ר' יצחק שליט"א מבויאן והרה"ק ר' ישראל שליט"א בן הרה"ק מטיטארטוב נ"ע.

בנות היו לו ג', והתניו :

הא', הרה"ק ר' יצחק מסקווירא נ"ע בן הרה"ק מטשארנאביל נ"ע.
הב', הגביר המפו' הרה"ח ר' דוד אלפערין בהרה"ח הגביר המפו' ר'

(*) גם ה"ל ראינו דבר א' שלא נוכל להתאפק מלומר שלא מהרצנים הקדושים יצאו הדברים כ"ל ידי זולתם חלו בזה, כי כחוצ שם שאלמד מזיקי פולין הי' לו קונצלא על חסידי חז"ד תלמידי רצנו הגדול נ"ע, והגיש הדבר לפני הרה"ק מצאדריטשוב נ"ע, ויכותנים שם שידוע שרצנו הי' כפוף לפני הרה"ק מצאדריטשוב והי' עומד לפני כעצדל קמ"י מרי, והנה זה צרור שרצנו הי' צו ציטול צפני כל אדם ונפרט צפני הרה"ק ה"ל הי' צטל כו', אך מ"ש שם כעצדל כו' כוונתם הוא להשפיל את רצנו, זה צדאלי הינו חמת, כי הרה"ק הי' מרומם ומפליג את רצנו לצון שיעיר (יעי' ציר מכ"א נמכתז הרה"ק ה"ל צעציו יעי' שם צה"א סכ"ה).

יעקב יוסף זלחה אלפערין מבארדיטשוב בנו של הרה"ח המפורסם ר' ישראל זלחה אלפערין שהי' ביחד בפ"ב עם אדמו"ר בעל ציצ נ"ע בשנת תר"ג (ע"י ב"ר ח"ג פ"ג).

הנ"ל הנביר ר' משה ב"ר מרדכי זלחה מאנזון מבארדיטשוב, מנזח השליה הקדוש וצוק"ל.

כ"ז הקרמנו בקצרה, והרבה דברים נחוצים מזה להסיפור שנספר אי"ה מהנעשה עמו בהמלשינות, כפי ששמענו בעצמינו מפי א' מחסירי רוזן המקושרים שהוא נכר הר"ר יעקב נכר בעל "אור המאיר" נ"ע שהי' עם הרה"ק נ"ע בעת המלשינות כמו שנספר אי"ה.

פרק א.

יסופר בו מנלנולי המלשינות איך באו עליו, ואיך שנלקח במאסר.

בפלך קאמניץ אוייער דינאוויץ יש עיר נקראת ליפנאוויץ (ובלשון רוסיא נקראת נאווי אושיץ), שם היו ב' אנשים מלשינים גדולים מאד שכל גסקם הי' זאת, וממש ההריבו את העיר במלשינותיהם, כי אף גם על מה שלא ראו אסרו שראו, והרבה נפשות נאבדו על ידם. וכאשר היצר לאנשי העיר מאד ונלאו מלסבול עזה, נתאספו הרבה אנשים ושטרו להמלשינים בעת שהלכו בדרך מסחרם הטוב ונדפו אהריהם והרגום ואח"כ השליכום לנהר ולא נודע מקומם אי"ה. כאשר עברו איזה שבועות ועקבות המלשינים לא נודעו התחילו נשותיהם של המלשינים

אין קאמניצער גוב, דינאוויצער אוייער, איז דא א שטארט זיא הייסט ליפנאוויץ. דארטען זיינען גיווען 2 מענישען וואס דער נאנצער געשעפט זיי ערער איז גיווען מסירה. זייא האבען שטענדיג גיבראכט מסירות אויף דא שטארט לייט. זייא האבען חרוב גימאכט דא שטארט אין געלט און אין נפש. פיעל נפשות זיינען אומגיקומען דורך זייא. דא שטארט לייט האבען שוין מעהר ניט גיקאנט פער ליידען. איז בייא זייא פערבליעבען נוקם זיין זיך אן זייא. פשוט מאכען א סוף צוא זייערע יאהרען. עס האבען זיך פערזאמעלט פיעל שטארט לייט און דערהיט א צייט ווען דא מוסרים זיינען גינאנגען אין וועג אין זייערע גוטע גיטעפטען און האבען זייא אנגעיאגט און גע'הרג'עט, זייער קערפער און א טייך אריין גיווארפען ביז זייא זיינען פערשוואטען גיווארען. דא שטארט לייט האבען גירעכענט דאס זייא זיינען שוין דערלייזט גיווארען פון זייערע צרות. עס איז אבער ניט אזוי גיווען. דא מוסרים האבען זייא איבער גילאזען בירשה א פעקיל צרות אויף נאך זייער טויט. און מעהרער פון אלעמען איז פערבליבען דער פעקיל צרות פאר דעם רבי ר' ישראל. ער האט פיעל געליטען ווי מיר וועלען דא דערציילען.

עס האט גידויערט אייניגע וואכען, דא פרויען פון דא מוסרים האבען גיזעהען

לחבוע מאנשי העיר, אך אנשי העיר לא השיבו דבר, מה עשו הנשים הלכו לעיר קאמנין מקום מושב הגנ' והנישו תעצומותיהם אליו ואמרו לו בעלינו היו אדומים (בל"א גיטראי) להמלך, וע"כ הרגום אנשי העיר, ואנחנו נשארו עם ילדינו בלי מזון וסחי'. הגנ' השיב להם אני אין ביכולתי לעזור לכם, רק זאת עשו לכו לקי"ב להגנ' בי"ק אוו הוא יעזור לכם. הנה כן עשו הלכו לקי"ב והתנפלו לפני הגנ', והשיב להן הגנ' שוכנה לעירכן ובימים אלו אבוא גם אני לעירכן ושמה אראה מה שיש לי לעשות. וכן די' שהגנ' בא לעיר הנ"ל תעשה דרישה וחקירה עדין, ועל מי מאנשי העיר שאמרו הנשים כי הוא זה שיש להם קן חשד עליו לקחו הגנ' למאסר, וצוה להוליד את כל האסירים לעיר דינאוויין ששם הי' מבצר קטן (קרעפאסט) עם הרבה חדרים והושיבו את כאו"א בחדר מיוחד, ואח"כ בא הוא לשם לקבל דאפראס מהם, וכולם פה אחד חודו על הדבר שהרגום. מה הי' עם האנשים האלו לא נודע לנו, בטח עמדו למשפט השקלו למטרפסייהו. אך מזה נצמחה עוד צרה גדולה להרחיק, כי אנשי העיר הנ"ל היו נוסעים להרחיק והיו דבוקים אליו,

אז זייערע מענער זיינען ניטא, האבען זייא אנגיהויבען פארערען פק דיא שטאדט לייט. דיא שטאדט לייט האבען זייא ניט ניענטפערט, דיא פרויען זיינען אותען אין קאמנין צוא דעם גובערנאטער און האבען איהם גיזאנט. אונזערע מענער זיינען ניווען גיטריי צוא דעם קעניג, האבען דיא שטאדט לייט זייא נע'הרג'עט און מיר זיינען פערבליבען 19 נפשות און מיר האבען ניט מיט וואס איין טאג דורך צוא לעבען. דער גובערנאטאר האט זייא ניענטפערט, איך קאן אייך נאר ניט העלפען. איך קי"עוו דער נענעדאל גובערנאטאר בי"ק אוו ער קאן אייך העלפען. גייט צוא איהם. שנעל האבען דיא פרויען אזוי גיטאן, ביביקאוו האט זייא גיענפערט גייט צוא אייער הויז און דיא טעג וועל איך קומען צוא אייך אין שטאדט. דארטען וועל איך זעהען וואס איך האב צוא טאהן. דיא פרויען האבען אזוי גיטאהן, און ביביקאוו האט שנעל מקיים ניווען זיי ווארט. ער אין גיקומען צוא זייא אין שטאדט, גלייך האט ער חוקר ודורש ניווען, אז אריף וועמען דיא פרויען האבען אנגעוויזען האט מען יענעם ארעסטירט און אפ גישיקט אין דער שטאדט דינאוויין. דארטען איז ניווען אקליין פֿעסטונג מיט פיעל חדרים, האט מען יעדערען פק דיא ארעסטירטע מכבד ניווען מיט א חדר מיוחד, און בי"ק אוו איז גיקומען צוא דיא ארעסטירטע נעמען א דאפראס, האבען זייא זיך מודה ניווען אז זייא האבען זייא נע'הרג'עט, ווייך מען האט פק זייא ניט גיקאנט ליר דען. דאס וואס זייא האבען קיך מאל ניט גיזעהען און ניט גיהערט, האבען זייא גיזאנט אז זייא האבען גיזעהען. וואס מיט דיא מענשען האט זיך גיטאן נאך דעם ווייסען מיר ניט, ניווינטלעך האט מען זייא פער'משפט, דאס איז אבער ווייניג, עס האבען זיך גיפתען נוסע לייט וואס האבען אריין גיצויגען אין דער זאך דעם רבי ר' שר"ל

ונמצאו אנשים שהלשינו לפני הנג'נ' שאנשי העיר הם מהסרים למשמעת הרב ודבר כזה בודאי לא היו עושים מעצמם אם לא ה' להם הסכם מהרב, ע"כ סגר הנג'נ' את האסירים ובעצמו נסע לר' ז'ין לקבל פני הרב ולא מצאו כי נסע על ש"ק לעיר מינקעוויץ, וכשחקר ודרש הנג'נ' על הרב אנה הוא נודע לו שנסע למינקעוויץ, ונסע גם הנג'נ' לשם אך גם שם לא מצאו כי ביום זה נסע הרב משם לעיר ז'ין ק'ב, וכשנודע להנג'נ' שהרב נסע לזינקוב נסע אחריו בדרך זינקוב והשינו בדרך, ויעבור הנג'נ' את מרכבתו וסוסיו על פני מרכבת וסוסי הרב לרהוב הדרך לעכב נסיעת הרב. כשראה הרה"ק זה אמר הפסוק, שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי, הנג'נ' פקד על הרב שיסע אחריו, וזה ידוע שכבר נקבע הלכה כמותם בגזירתם, מובן הדבר שכן ה' הלכה למעשה שנסעו אחריו והולכים נ"כ לדינאוויץ, והי' בדעת הנג'נ' לסגור את הרב תיכף במאמר, אך שם ה' איש נכבד מאחב"י שמו ר' מאיר והי' נכבד גם אצל הנג'נ' ובקש מהנג'נ' שיניחם על ערבות שלו שיהי' תחת השגחת הפאליציי עד כי ידע הנג'נ' פשר דבר מה לעשות עמו, ופעל זאת מהנג'נ'. והנה הנג'נ' לא קיבל ממנו שום דאפראם רק הגיש הדבר לעיר המלוכה איך שבעיר קטנה רוזין פלך קאמניץ יש איש כזה שהוא מתנהג בגדולות

מרוזין, וי"א האבען ניואנט ביביקאווען זא וויא אין דער שטאדט רוזין איז פאראנען איין רבי ער הייסט ר' ישראל פרידמאן, צוא איהם קומען פיעל חסידים און וי"א טוהען אן זיין הסכם קיין זאך ניט, אויך דיא מענשען פון דער שטאדט ליפנאוויץ קומען אין רוזין צוא דעם רבי איז גיוויס אז וי"א הא' בען דאס ניט ניטאהן אן זיין הסכם. ביביקאווע האט דאס אנגינעמען און גלייך איז ער גיפארען אין רוזין, ער האט אבער דעם רב ניט גיטראפען, דער רב האט שבת ניהאלטען אין דער שטאדט מינקעוויץ, איז ביביקאווע אויך גיפארען נאך מינקעוויץ, דארטען האט ער אבער אויך דעם רב ניט גיטראפען ווארום אין יענעם טאג איז דער רב אפ גיפארען פון מינקעוויץ נאך דער שטאדט זינקוב, איז ביביקאווע איהם נאך גיפארען אין דעם וועג ביז ער האט איהם אנ' געיאנט, און האט פערשאפט דער רב זאל איהם נאכפאהרען, און דאס איז דאך ידוע אז הלכה כפאניע, פערשטייט מען דאך אז דער רב האט מקיים גיווען אזוי, ער איז איהם נאך גיפארען ביז דער שטאדט דינאוויץ, דארטען האט ער גלייך גע' וואלט איהם ארעטירען, און דיא זאך צוא שטעלען אין פעטערבורג, גור אין דינאוויץ איז גיווען איד אנביר ער האט ניהייסען ר' מאיר ער איז בייא קיביקאווען אויך גיווען גישעצט, האט ער איהם גיבעטען אז ביז ער וועט האבען איין ענטפער פון פעטערבורג זאל ער דעם רב ניט ארעטירען נור אר' בערנעכען איהם צוא דער אויפזיכט פון דער פאליציי, ביביקאווע האט אנגינ'ר

בדרך שרים ודוונים זעוד יותר כו' וכל אשר יצוה יצא הדבר לפועל ידיהם
 תיכף על מי שיצוה להרגו הורגים אותו כו', וכעת תפס אותו כו' ע"כ שאלתו
 מה לעשות עמו. והניעה התשובה שיסגרהו במאסר בעיר קאמניץ
 בהמבצר הקסן דשם שעומד ברחוב פילוו עריק ושם יקבל ממנו
 דאפראם. הזמן שנתפס הרב ה' בחדש מנחם אב, והתשובה מפ"ב הניעה
 בימי התשובה חדש תשרי, וביום שלפני ערב יוכיפ שלחו הנגנ' לעיר
 קאמניץ עם אנ"ח הרבה שלופי הרב. ובליל ערב יוכיפ באו לכפר נ"ע
 אן על אם הדרך ועמדו שם במלון ללון, ועם הרב ה' המשרת שלו
 שמיליק תנ"ל, וא"ל הרב לשמיליק הנה בבאן יש שויב ירא שמים תלך
 ותקרא אותו לכאן שישהוט כפרות בעדנו. שמיליק כן עשה והשו"ב בא
 אליהם ושחט הכפרות עבורם, בערב יוכיפ הביאוהו לקאמניץ וגם הנגנ' בא
 לשם ורצה לסגרו תיכף במאסר, אך הרבה מנבירי ונכבדי אהב"י וגם הרבה
 אדונים משלהם באו להנגנ' ובקשהו לעשות טובה זאת שכאשר כעת ימי
 יו"ט ע"כ יניח אותו על ערכות שלהם שיחי' תחת השנחת הפאליצי' עד
 אחר הח"ס, הנגנ' נתרצה לבקשתם והניח אותו על ערכות שלהם, והי'
 הרב כל חדש תשרי במנוחתו, ואח"כ בפ"ג ה' הושיבוהו במאסר שם, אך גם

מען זיין גיבעט אק האט איהם דערווייל ניט ארעטירט. דאס איז גיווען אין חרש אב
 יטנת תקצ"ו (1836). ביביקאוו האט דא זאך צוא גישיקט צוא דעם צאר
 זיקאלא 1. ער האט גיטריבען אויף אק קיעוועד נובערניע סקווערער
 אוועזד איז פאראנען אקליין שטערטעל דא הייסט רוזין. דארטען איז פאראנען
 א מאן ער הייסט יטראל פרידמאן. ער לעבט קיזערליך. אק וואס ער פער
 זאפט ווערט דאס באלד גיטאהן. ווען ער הייסט אפילו טויטען מענשען טויטעט מען.
 יעצט האב איך איהם גיצוואונגען אק האב איהם גינומען אין דינאוויץ. אלזא
 פרעג איך אק וואס צוא טאק מיט איהם. דער צאד האט גיענפערט ער זאל איהם אפ
 זישיקען אין דער שטאדט קאמניץ. דארטען איך דער סטריט וואס הייסט פיל
 וועריק איז פאראנען א פעסטונג א פעהייליגטע. זאל ער איהם דארטען ארע'
 טירען אק נעהמען בייא איהם א דאפראם. גלייך האט מען איהם געשיקט נאך קאמ'
 ניין. דאס איז גיווען איין טאג פאר ערב יום כפור. דא נאכט האט ער גינעכטיגט אק
 א דארף זא הייסט גיעאן. דארטען איז גיווען א ישוחט. אק מיט דעם רב איז
 גיפארען זיין משרת וואס האט גיהייסען שמי"ל. האט דער רב איהם גישיקט
 רופען דעם שחט אק ער האט גישעכט כפרות פק זייערט וועגען. ערב יום כפור פריא
 האט מען זיין אפ גישיקט אין קאמניץ. גלייך האט ביביקאוו גירעכענט ארעטירען
 איהם. ניר פיעל גבירים פק אירען אויף קריסטען האבען גיבעטען ער זאל איהם אפלאי
 זען אויף זייער פערזאנטווארטליכקייט ביז נאך סוכות. זיין האבען דאס פועל גיווען.
 אק דער רב האט גיהאט ארוהיגען יום טוב. נאך יום טוב האט מען איהם ארעטירט.

שם לא קבל הנג'נ' שום דאפראם ממנו, ונסבב הדבר שבמשך עוד איזה זמן הגיעה פקודה מעיר המלוכה שישלחוהו לעיר ק י ו ב וישיבוהו בהמבצר החדש דשם שנבנה איזה שנים מקודם עבור אסירי המלך, וכן ה' ששלחוהו לקיוב והושיבוהו שם בהמבצר (ומה ששלחוהו ממקום למקום יש בזה אריכות דברים ואכ"ס).

פרק ב.

מעשה המבצר ואיך שנתיסר, והנעשה עם הרב בשם.

המבצר נתיסר שנים אחדות לפני זה, והוא נבנה תחתיים שניים ושלישיים, מדור העליון עבור סתם אסירים, ומדור האמצעי עבור אותם שמשפטם קשה (כמו הנדונים לעבודת פרך וכדומה כו'), ומדור התחתון עבור אותם שמשפטם קשה ביותר שנתפסו בעון הריגת נפשות וכדומה שמשפטם הוא לויב מיתה כו', ושם במדור התחתון היו החלונות סתומות לגמרי ולא יכל שום אור שם. והנה כשהובילו את הרב לקיוב ה' גם ש מ י ל י ק עמו, ובכואם להעיר עזבו את שמיליק ברחוב ואת הרב הובילו להמבצר והושיבוהו במדור התחתון כו'. והנה החוק הוא כשמביאים את מי לכאסר אף גם אם הוא מחוייב מיתה ר"ל אעפ"כ במשך ב' שעות לבואו שם מכניסים לפניו מאכל הן יאכל הן לא. וכשהביאו להרב מאכל

נור אין א קורצער צייט איז ניקומען א בעפעהל פון פעטערבורג אז מען זאל דעם רב אפשיקען אין קיעוו אין דער נייער פעהייליגטער פעסטונג וואס דארטען איז ניביל־דעם ניווארען. גלייך איז גיווען אזוי און דער רב איז אין דער פעסטונג גיווען נאהענט פון 2 יאהר, וויא מיר וועלען דערציילען איה.

דיא פעסטונג איז ניבילרעם גיווען מיט אייניגע יאהר בעפאר, דיא בילדונג איז גיווען 3 פלאהרס, דער אייבערשטער פלאהר פאר גרינגע ארעטירטע, דער מיטעלער פלאהר פאר שווערערע ארעטירטע, דער אונטערסטער פלאהר פאר נאך שווערערע דהיינו חייבי מיתות, און אין דעם פלאהר איז גאר פינסטער אהן ווינדעס, אז מען האט דעם רב גיפיהרט אין קיעוו איז מיט איהם גיפאהרען זיין משרת שמיליק, אין קיעוו האט מען שמיליק'ן אראפ גילאזט אין דער סטריט און דעם רב האט מען גיפירט אין פעסטונג, און גראדע אין דעם אונטערסטען פינסטערען פלאהר, דעם רב איז זייער שווער גיווען דער זיצונג אין דער פינסטער און גאר איינער אליין, נור הש"ת האט אויף איהם רחמנות גיהאט, דיא מעשה איז אזוי גיווען, דער גיזעץ איז אז ווען מען בריינגט איין ארעטירטען, ער קאן זיין אפילו א חייב מיתה, איז 2 שעה נאך זיין קומען טראנט מען אריין פאר איהם עסען, ער קאן יא עסען ניט עסען, נור אריין טראנען טראנט מען אריין, אז מען האט פון דעם רב'ס ווענען צוא גיטראנען עסען.

דעה האנ"ח שהביא המאכל לראות את פני התפוס כי מיום היותו שמה לא נזדמן לו עדיין לראות שיביאו איזה איש למדור זה, וע"כ פתח הדלת לראותו, בהזמן שעמד האנ"ח שם הצליח להרב לבתוב צעטעל קטן בזה"ל בקשתי תרחמו עלי ותשתדלו שיעלוני מכאן למדור העליון מזה כי אינני יכול לסבול הישיבה בכאן, ואם אולי אין ביכולתכם לפעול זאת תשתדלו לפחות שיושיבו עמי את שמיליק שלי. וזרק הרב את הצעטעל על הארץ סמוך להפתח, ומה' ה' נסבה שהאנ"ח לא ראה זאת ועוד זאת שדרך בסנדלו על הצעטעל ונדבק הצעטעל בסנדלו וכשיצא להצד נפל הצעטעל מסנדלו ונשאר מונח בהצר, ושם ה' גביר אחד מקיוב ממקורבי הרב (כינוי' ה' ז א פ א ד א נ ס ק ע) וה' מקורב עם הגנ"ז כי ה' מקבל עסקים ממנו, וגם ה' מספיק מזון להאסירים שבהמבצר ומצא הצעטעל והכיר ב"ק של הרב וקרע בגדיו ועיניו זלגו דמעות מאין הפונות, וחיש מהר הלך להגנ"ז ויפול לפני רגליו, ויאמר לו ידע האדון שהרב התפוס מרוזין אינו חורג נפש כמו שהלשינו עליו ואדרבא הוא איש אלקי כו', אך כאשר שכבר נכנס הדבר למשפט ועד

האט דער סאלדאט אופניעפענט דיא טיהר אין נאנצען. ער האט גיוואלט זעהען דעם מאנן ווייל דיא נאנצע צייט וואס ער איז דארטען האט נאך ניט פאסירט מען זאל בריינגען איין ארעטירטען אין דעם אונטערשטען פלאהר. האט ער גיוואלט זעהען וואס פאר א מין מערדער איז דא. אין דער צייט וואס דער סאלדאט איז דארטען גייטאנען האט דער רב אוספייט אויף ישרייבען אקוויטעל מיט דיא ווערטער: "איך בעט האט רחמנות. טרייט מען זאל מיר איבערזעטצען אין מיטעלסטען פלאהר. איך קאן דא ניט פארליידען. נור אויב מען קאן דאס ניט. זאל מען אמווייניגסטען פועל זיין אז מען זאל דא צוא לאזען מיין ישמיליקען. ער זאל דא מיט מיר זיין. דער רב האט דעם קוויטעל אווארף גיטאהן אויף דער ערד. און עס איז באשערט גיווען פון היט"ת אז דער סאלדאט האט דאס ניט באמערקט. און נאך מעהר אז דער סאלדאט האט אנגיטראטען דעם קוויטעל מיט זיין יוץ און ווען ער איז ארויס גיגאנען אין הויף איז דער קוויטעל אראפגיפאלען. גראדע איז דארטען גיווען א קיעווער מאן דעם רב'ס א מקורב ער האט גיהייסען ז א פ א ד א נ ס ק ע. ער איז גיווען א פאר ראדציק צוא בריינגען אל דיא בעהערפענים פאר דיא ארעטירטע אין פעסטונג. און איז גיווען באיי ביביקאווען גישעצט. האט ער גיפונען דעם קוויטעל און האט דער קאנט דיא האנד ישריפט פון רב. ער האט זיך צוגאסען מיט טרערען. און גלייך איז ער גיגאנען צוא ביביקאווען און איז איהם צוא דיא פיס געפאלען און האט איהם גיזאגט. דער הער זאל וויסען אז דער רב איז ניט קיין חורג נפש. ער איז איין ערליכער און א געטליכער מאן. דאס וואס מען האט דיר אויף איהם גיזאגט איז גאר ניט אמת. עס איז נור א בלבול. נור איך פארשטיי אז יעצט קאנסטו איהם ניט העלפען ווייל דיא

אשר יצא לאור משפטו מוכרח הדבר שיהיו תפוס, ע"כ תרחם נא עליהם ויחד זה תעשה עמו שתצוה להעלותו במדור האמצעי כו', ואם גם זאת לא תוכל עשות עשה עמו טובה זאת לפחות שתתן רשיון שיושיבו עמו את משרתו שמיליק, הגנני השיב לו, את משרתו שמיליק יוכלו להשיב עמו תיכף ואתן הרשיון ע"ז, ועד להעלותו למדור האמצעי אתיישב עד למחר, תיכף ניתן הרשיון מהגנני להשיב את שמיליק, והפשוט אחריו ומצאוהו והושיבוהו עם הרב, ונתן הרב שבח להשית' עבור זה והיו מצפה שיוסיף ה' חסדו עמו ויעלוהו למדור האמצעי, וכן היו שבועים שאחריו הגיעה הפקודה מהגנני להעלותו למדור האמצעי, ותיכף העלוהו ונתן הרב שבח להשית' ארוסמך ה' כי דליתני כו', וגם שמיליק עלה עמו ונשאר שם להיות אתו עמו במחיצתו כל ימי תפיסתו של הרב, מוכן הדבר שזה ה' טוב מאד לפני ה' בכל הפרטים, הגנני ה' אצל הרב במאסרו איזה פעמים ואח"כ פסק מלילך והיו יושב הרב עם שמיליק סגור ומסוגר כו', פ"א בחדש שבט אמר הרב לשמיליק האנזה השומר אותנו בעת הוא יהודי והוא ירא שמים ע"כ תבקשו שיעשה עמנו טובה ויניח אותנו לצאת לחצר לקדש הלכנה ותאמר לו שיהיו בטוח שאנמור קידוש הלכנה בטרם יבוא משמר הב' להחליפו ולעמוד על מקומו,

ואף איז צוגייטעלט גיווארען אין פעטערבורג ניט גוט, אלא בעט איך באיי דיר דיא טובה, אז מען זאל איהם אריבער פיהרען אויף דעם מיטעלסטען פלאהר. גור אויב דא קאנסט דאס ניט, זאל מען אמווייניגסטען צולאזען צוא איהם זיין משרת שמיליק ער זאל מיט איהם זיין וועט איהם פרייליכער זיין. ביביקאו האט איהם גענטפערט, שמיליק'ן זוף אויף וועט מען איהם גלייך צולאזען, און ווענען, אריבערפיהרען איהם אויף דעם מיטעלסטען פלאהר וועל איך מיר באטראכטען. גלייך האט מען אויף געזוכט שמיליק'ן און מען האט איהם גיבראכט צוא דעם רב, האט מען דעם רב מחי' גיווען, און דעם מארנעדיגען טאג איז גיווען א בעפעוהל פון ביביקאו'ן אז מען זאל דעם רב אריבער פיהרען אויף דעם מיר טעלסטען פלאהר, גלייך האט מען איהם אריבער גיפיהרט, און שמיליק איז שוין פערבליבען מיט איהם דיא גאנצע צייט, איז דעם רב גיווען לייכטער און פרעהליכער, דער רב האט גיגעבען א טבח והודי' צוא השית' אויף דעם חסד וואס ער האט מיט איהם גיטאקן, און איז גיווען שטארק אין האפענונג אויף גרעסערע הילף וואס השית' וועט איהם בעווייזען.

אין חדש שבט האט דער רב גיזאנט שמיליק'ן, איך וויל מקדש זיין דיא לבנה דער סאלדאט דער שומר איז א איד א פרומער, גיט בעט איהם ער זאל אונז לאזען ארויס גיין אין הויף מקדש זיין דיא לבנה, שמיליק איז גיגאנגען און

שמיליק בן עשה והאנ'ה השומר מילא בקשתו ויצא הרב עם שמיליק לחצר וקדשו הלבנה, והנה אך התחיל הרב לקדש הלבנה בדביקות גדולה הבין האנ'ה השומר שיתמהמה הרבה ואמר לשמיליק שיאמר להרב שלא להאריך במקום שיש לקצר כי במהרה יוחלף ממשמרתו ועל עמדו יעמוד אחר כו', ורמז הרב להאנ'ה השומר שיגש אליו וכן עשה ואז שבה האנ'ה ע'ע לגמרי, והרב האריך זמן רב ומשמר הב' שכבר הניע זמנו עדיין לא בא כו' וכשנמר הרב ונכנס למאסרו בא תיבה משמר הב' והוא הי' ג'ב יהודי וירא שמים, ונפל על צואר השומר הא' ובקשו מהילה שלא יתרעם עליו על כי בושש לבוא כי הוא יצא בזמנו ורק בדרך חילוכו תעה זמן רב מה שלא קרה לו כמו אלה כו', והשיב לו השומר הא' תדע שזה הי' בסיבת הרב וסיפר לו מה שהי' בכאן, ואז ראו והבינו שהרב הוא איש אלקי ע'ב עלה ברצונם להשתדל בטובתו ולעשות לו ניהא דרוהא, וזאת עשו שהשתדלו עד שהשינו רשיון שהעומדים שם על המשמר יהי' רק הם שניהם פעם זה ופעם זה כדי שעל ידם יוכל הרב להשיג הצטרכותו כדת כו',

ניבעטען דעם סאלדאט. און האט פועל גיווען. זיין זיינען ארויס גינאנגען אין הויף און דער רב האט גיזאגט דיא קידוש לבנה מיט גרויס דביקות. דער סאלדאט האט גיזעהען דיא דביקות און האט פארשטאנען אז עס וועט פיעל נידוערען. האט ער גיזאגט יסמיליק'ן ער זאל זאנען דעם רב ער זאל ניט מאריך זיין. ווארום באלד וועט קומען איין אנדער סאלדאט אום בייטען מיר און אז ער וועט אייף דא גיפינען וועל איף בעשטראפט ווערען. שמיליק האט גיזאגט דאס דעם רב. נור דער רב האט דאס אוועק גימאכט אונטער דער האנד. ער האט ווייטער גיזאגט און האט פיעל מאריך גיווען. און דער סאלדאט וואס האט גידארפט קומען אום בייטען איז נאך ניט גיקומען. אז דער רב האט גיענר דינט און איז אריין גינאנגען אין פעסטונג איז גיקומען דער סאלדאט וואס דארף אום בייטען. גראדע איז ער אויף גיווען א איד און א פרומער. ער איז ארויף גיפאלען אויף דער האלדז דעם סאלדאט וואס איז גיטטאנען ביז איצט און גיבעטען איהם ער זאל קיין פאריבעל ניט האבען וואס ער האט זיך גיזאמט. דיא מעשה איז אזוי גיווען. ער איז ארויס אין דער צייט. נאר עס האט איהם גיטראפען א סיבה וואס קיין מאל האט איהם ניט גיטראפען. ער האט גיבלאנדעט און עס האט פיעל נידוערט ביז ער איז ארויף אויפ'ן גלייכען וועג. דער סאלדאט וואס איז פריער גיטטאנען האט איהם גי ענטפערט איף פארשטיי אז גיוויס האט דאס השי'ת גימאכט פון דעם רב'ס וועגען ער זאל קאנען מקדש זיין דיא לבנה. איז ער דאך אנעטליכער מאן. דארף מען זעהען איהם א טובה טאהן. לאמיר טרייען אז נור מיר ביידע זאהלען דא שטעהן און בייטען זיך. וועלען מיר קאנען אויף איהם אויף זעהען ער זאל האבען זיין בעדירפניסע. אזוי

ואז היתה להרב הרוחה כי לבד זאת שהשיגו עבורו כל הנדרש לו במאכלו ומשתהו שיהי' כראות, עוד זאת שבחדש תשרי השיגו עבורו כל הנדרש להדש זה שופר ולולב וכדומה כו'.

פרק ג.

יציאת הרב ממאסרו קודם נמר משפטו, נמר משפטו, נסיעתו מביתו.

הנה הרב חי' תפוס במאסר קרוב לשתי שנים, עד שהגיע הזמן לאמר לאסורים צאו כו', ואז מה' חי' נסבה שהגני' ראה מהרב דבר נפלא מאד (ואכ"מ) ומה הבין הגני' שהרב הוא איש אלקי וממילא מוכן שהמלשינות הם שוא ושקר, ובאשר שהגורם לתפיסת הרב חי' הוא ע"כ הוחלט בדעתו שהוא בעצמו יתקן המעוות וישתדל בטובתו לדיוציא סמסגר אסיר ולהצילו ממדת הדין המתוח עליו, ונתן נפשו ע"ז. מה עשה הגני' בקשה לעיר חמלוכה שכאשר הוא רואה הרב איש אלקי והמלשינות שעליו אינם באמת וצדק, והנה זה קרוב לשתי שנים שהוא תפוס, ומי יודע כמה שיומשך עוד, ע"כ הוא מבקש שיתנוחו לו על ערבות שלו שיוציא אתו

האבען זיין גיטאהן, זיין האבען דאס גיטרייעט און האבען דא זאך אויסגיפירט. פון דאמאלס אן איז דעם רב פיעל לייכטער גיווארען זיין האבען איהם צוגיטטעלט נוטען כשר'ען עסען, אויך אנדערע זאכען, אין חדש תשרי האבען זיין איהם פער יאפט א שופר א לולב מיט איין אתרוג און נאך זעלכע זאכען.

יעצט וועלען מיר דערציילען וויא דער רב איז בעפרייט גיווארען איידער דער משפט האט זיך גיענדיגט, און וויא דער משפט האט זיך גיענדיגט גיט נוט, און ער האט נימוזט דורך דעם אפ פאהרען פון רוסלאנד, דא מעשה איז אזוי גיווען. דער רב איז ארעטירט גיווען נאהענט צו 2 יאהר, ביז עס איז ניקומען דא צייט אז היש"ת האט גיוואלט איהם לויז מאכען, האט ביביקאוו גיזעהן פון דעם רב א וואונדערליכע זאך וואס פון דעם האט ער פערשטאנען אז דער רב איז אנעטליכער מאן, ממילא איז דאך פערשטענדיג אז דאס וואס מען האט אויף איהם גיזאגט איז נאר א בלבול, און ער איז ארעטירט נאר אומשולדיג, איז בא"י איהם פערבליבען דאס ער — ביביקאוו — אליין זאל טרייען בעפרייען איהם. וואס האט ער גיטאהן, ער האט צוגיטטעלט א בקשה צו דעם צאר, אזוי וויא ער זעהט יעצט איז דער רב פון רוזין א נעטליכער מאן, און דאס וואס מען האט גיזאגט אויף איהם איז נור א בלבול, און ער איז ארעטירט אומשולדיג, נאהענט צו 2 יאהר אז ער איז ארעטירט און דער משפט האט זיך נאך גיט גיענדיגט, און ווער ווייס וויא פיעל עס קאן נאך דויערען, אלזא בעט ער פון דעם צאר, ער זאל איהם ארויס געבען אויף זיין — ביביקאוו — פעראנטווארטליכקייט, ער זאל איהם בעפרייען צו זיין הייז, און ווען דער צאר וועט פארשאפען איהם צו שטעלען שטעלט ער איהם צו, דער צאר האט איהם גיענטפערט אויב דא

ממאסרו, ובכל עת שיודרש להמשפט יעמידו הוא כו', והשיג תשובה שאם ברצונו לקבלו על ערבות שלו יוכל לקבלו ולהוציאו ממאסרו. כאשר קבל התשובה שלה הגנ' תיכף ב ו ו י י ע ד ע מ א ס ין שידעו הכל שהוא לוקח את הרב פרידמאן על ערבות שלו, והוא בעצמו בא לבית האסורים ויאמר להרב תדע שמסרתי נפשי עליך ולקחתך על ערבות שלי ע"כ תצא ממאסרך, וגם בקש את הרב שבצאתו יסור לביתו של הגנ' ויכבדהו כיאות כו', ליום המחרת בא לביתו של הגנ' והגנ' כבדו מאד ונתן לו הרשיון לנסוע לביתו, ועוד יתרה עשה שבעצמו נתן לו עצה איך שידע גמר המשפט למען ידע מה לעשות באם שיוגמר המשפט ללא טוב, וכה היו דבריו של הגנ' אליו, הנה מסרתי נפשי עבורך ואני מוכן למסור נפשי עבורך ביותר, והנה טובה לחלוטין בדבר משפטך שיצא לטוב לא אוכל לעשות לך כי אין הדבר תלוי בי, וגם במקום היותר גבוה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ואחרי שלפניהם הוגש הדבר ללא טוב יכול להיות וקרוב הדבר שגמר המשפט יצא ללא טוב, ואז אין שום עצה עבורך כ"א להעתיק משכנך ממדינתנו למדינה אחרת כו', אך לע"ע בטרם

דוא ווילסט איהם נעהמען אויף דיין פעראנטווארטליכקייט קאנסטו איהם נעהמען. גלייף האט ביביקאווי נילאזט וויסען אין דיא לאנד צייטונגען דאס דער רב פרידמאן ווערט בעפרייט אויף זיינע פעראנטווארטליכקייט. און גלייף איז ער גינאנגען צוא דעם פעסטונג. און האט ניואנט צוא דעם רב, זאלסט וויסען אז איך נעהם דיר אויף מיין פעראנטווארטליכקייט און בעפרייט דיר. און בעט דיר דא זאלסט אריין קומען צוא מיר אין הויז, און איך וועל דיר שעצען. אזוי איז ניווען דער רב איז בעפרייט גי ווארען. און איז ניווען ביא ביביקאווי אין הויז. ביביקאווי האט איהם זייער גישעצט. און האט איהם ניואנט. איך האב מיט דיר צוא ריידען וואס נייטיג איז צוא מיר און צוא דיר. דאס וואס איז נייטיג צוא מיר איז אזוי. ביז איצט האב איך זייער פיינד גי האט אידען. און האב פיעל בלוט פארנאסען פון זיין. נור איצט האב איך איינגי זעהען מיין אומרעכט. און איך האב זיך איבערצייגט דאס עס איז פאראנען א נאט אויף דער וועלט וועלכער בעצאהלט יעדערען און וועט מיר אויך בעצאהלען. נור וואס עס איז פאראיבער קאן איך דאך ניט העלפען. נור אויף ווייטער צוא בעסערען זיך. ניט טאהן קיין שלעכטס קיין מענעשען. נור נוטעס טאהן. פון דיינעט ווענען האב איך יעצט מסירת נפש. און רעכען נאך צוא האבען. וויא איך וועל דיר שפעטער זאנען. און וויא איך ווייס יעצט אז דא ביזט אנעטליכער מאן בעט איך דיר דא זאלסט מיר אויך זעהען א טובה טאהן. מתפלל זיין פאר מיר צוא נאט ער זאל מיר מוחל זיין אויף אלעס. דער רב האט איהם גיענטפערט. וואס איך וועל נור קאנען טאהן פאר דיר וועל איך ניוויס טאהן. נאך דעם האט ביביקאווי ניואנט צוא דעם רב יעצט וועל איך דיר זאנען וואס איז נייטיג צוא דיר. ווענען דיין משפט איז אזוי. העלפען דיר אין נאכ-

תדע גמר המשפט לא תעשה זאת כי אולי יוגמר המשפט בטוב אז יהי טוב יותר לך ולי כו', וע"כ אתן לך עצה טובה איך שתדע ברור גמר המשפט ואז תדע מה לעשות כו', וזאת העצה היעוצה, הנה בעיר המלוכה בגאסוד' סאווייעט יש סעקרעטער שהוא לי אוהב דבק מאת, ממש אנחנו דבקים זכ"ז כשני אצבעות, והנה הוא עוין את היהודים מאד וקשה מאד לאיש יהודי לבוא לביתו וליגש אליו, עם כל זאת אכתוב לו מכתב מליצה עבורך ואצייר לו מהותך איך שהכרתיך לאיש ישר הולך ואיש אלקי ושאני מסרתי נפשי עבורך וע"כ אבקשו שגם הוא ישתדל בטובתך, ועל הקאנווערט אכתוב האדרעססא שלו משני צדדיו, ואתה תחזה איש יהודי שיסע לעיר המלוכה וימסור לו המכתב, ובאשר שהיהודי לא יוכל לבוא לביתו בשום אופן, ע"כ אצייר וארשום לך הרחוב שדרך שם הוא הולך בכל יום להגאסוד' סאווייעט, והזמן שהולך לשם הוא בבוקר השכם בחצי השעה השמנית, וחוזר לביתו בצהרים בחצי השעה התשיטית כי הוא

צען קאן איך ניט, דיא זאך איז צוא גישטעלט ניווארען אין פעטערבורג ניט גוט, דער כען איך אז דער משפט וועט זיך ענדיגען ניט גוט, דאמאלס איז דיא עצה נור דוא זאלסט אפ פאהרען פון רוסלאנד, נור אויב דער משפט זאל זיך ענדיגען גוט איז דאך ניוויס בעסער פאר אונז ביידען אז דוא זאלסט ניט אפ פאהרען, אלזא זאלסטו ניט איילען זיך אפ פאהרען ביז דוא וועסט וויסען ריכטיג מיט וואס דער משפט וועט זיך ענדיגען, און כדי דוא זאלסט וויסען דיא ענדע פון משפט גלייך און קענען אפ פאהרען שנעל אויב מען וועט דארפען, האב איך פאר דיר איין עצה, אין פעטערבורג אין גאסוד' סאווייעט איז פאראנען א סעקרעטער מיינער א גרויסער פריינד, מיר זיינען בער פריינדעט בעסער וויא ברידער, דער מאן האט פיינד אידען פיעל מעהר וויא איך האב פיינד גיהאט בעפאר, אז ער דערזעהט א אידען שטעכט ער איהם דורך מיט זיין אויג, און קיין איד טאהר ניט אריין קומען אין זיין הויז, און איך דעכען אז דורך איהם זאלסטו האבען א הילף, צום ווייניגסטען דוא זאלסט וויסען מיט וואס דער משפט וועט זיך ענדיגען, איך וועל איהם שרייבען א בריף, איך וועל דיר מעלדען פאר איהם אז דוא ביזט זיין ער א פיינער און א געטליכער מאן, און אז איך האב פאר דיר מיין לעבען איינגישטעלט אין גיפאהר, און וועל איהם בעטען אז ער זאל אויף אויס קוקען דין טובה, איך דעכען אז בייא איהם וועט דאס אנגינמען זיין, ערשטענס מחמת אונזער פריינדשאפט, צווייטענס ער ווייס אז איך האב ניט ליעב קיין אידען, און אז איך וועל איהם שרייבען וועגען דיר צוא גוטען וועט ער מיר מעהר גלייבען, אויף דעם קאנווערט דיא אדרעס צוא איהם וועל איך שרייבען אויף ביידע זייטען, און דוא זאלסט שיקען א אידען אין פעטערבורג א קלונען מאן, ער זאל איהם אפ געבען דעם בריף, נור אז וויא צוא איהם אין הויז קאן א איד ניט אריין קומען, זאל דער איד אפ היטען איהם ווען ער וועט ניין אין גאסוד. סאור יעט, דיא צייט ווען ער גייט איז האלב נאך זעבען אוהר, און צוריק גייט ער האלב נאך 4, ווייל ער היט שטארק דעם טייט קיינע פאליטקייט זאל ניט זיין, דעריבער

איש אמונים להעסק כמאד ושומר אתו שלא יעשה בו שום עול, וע"כ הוא מקדים לבוא לשם קודם לכל ומאחר לצאת בו, וע"כ יעמוד היהודי ברחוב ההוא בשעה שהוא הולך וכשיראהו יגש אליו עם מכתבי, אך הוא לא ימסרהו לידו כי לא יקבל ממנו, מה גם כי היהודי כשיראהו יתבהל ממנו כי כל ראיו יתבהל ממנו כי מראהו איום ונורא מאד, ע"כ כשיגש לפניו ישלך מכתבי לפניו על הארץ, ובאשר שהאדרעסא אליו יהי כתוב משני צדדי הקאנווערט ע"כ על איזה צד שיפול המכתב יראה דכיר כתיבת ידי ואז יגביה את המכתב ויקראהו, ובה אקוה שיצמח לך טובה, ומה שיהי עוד איני יודע, הגנינ עשה הכל כדברו שכתב המכתב והאדרעסא כמו שאמר ומסרו ליד הרב ונתפרד הרב ממנו בכי טוב. והנה מקי"ב נסע הרב לעיר פאס טו ב, מקום מנוחת קדשו של זקנו הקדוש ג"ע להשתטח על קברו בו, ובמשך איזה ימים שב לביתו בשמחה וגיל ולכל עם ישראל הי' שמחה וששון על האתחלתא הנאולה והיו מקנים ומצפים על שלימות הנאולה במהרה.

עתה נספר משליחות האיש לעיר המלוכה ומהגעשה עמו שם ואך

קומט ער בעפאר פא אלעמען און גייט אפ שטעטער, דיא סטריט וועלכע ער גייט דורך איהר וועל איך דיר אויף פארטרייבען, זאל דער איד שטעלען זיך אין דויער סטריט אין דער צייט ווען ער גייט, אז דער איד וועט איהם דערזעהן וועט ער גלייך פער שטיין אז דאס איז ער, ער וועט איהם דערקענען און זיין שטרענגער נויכט, גיוויס וועט זיך דער איד דערשרעקען, ווארום ווער עס זעהט איהם דערשרעקט זיך פון זיין שטרענגקייט, זאל ער זיך שטארקען און צוגעהן נאענט צו איהם מיט דעם בריף אין דער האנד, נור איהם זאל ער ניט געבען דעם בריף אין דער האנד, ווארום דער מאן וועט ניט נעהמען קיין בריף פון קיין מאן אין סטריט, און בפרט פון א אידען, אלזא זאל דער איד אראפ לאזען דעם בריף אויף דער ערד, און ווייל דיא אדרעסא וועט זיין גישריבען אויף ביידע זייטען, דארום אויף וועלכע זייט דער בריף וועט ליגען וועט דער מאן זעהען דיא אדרעסא און וועט דערקענען מיין האנד שריפט, און מחמת אונזער פריינדשאפט וועט ער גלייך אויף הייבען דעם בריף, פאר האף איך אז דיר זאל זיין א טובה דורך איהם, ביביקאו האט גיענדיגט זיינע רייד, און האט גיטאהן אזוי וויא ער האט גירעדט, ער האט גישריבען דעם בריף און אפ גיגעבען דעם רב, זיין האבען זיך צו זענענט מיט גרויס פריינדשאפט, דער רב איז גיווען אין גרויס פרייד פון ישועת השי"ת וואס ער האט איהם שטעל באוויזען, און איז גיווען שטארק אין תאפפונג צו השי"ת אויף דער קומענדיגער צייט אז השי"ת וועט איהם נאך ליכטער מאכען.

דער רב איז גיקומען צו זיין הויז, און ישמחה ושישן איז גיווען ליהודים, עס האבען זיך איין נוצאמעלט פיעל מענישען צו איהם, און זיינען אימער פרעהלעך גי-

שעיז נסבב שהזכרה הרב לנסוע מביתו כו', הנה הרב שאל מאנשה מי מכם יסע לעיר המלוכה, אך הם כולם היו יראים לנפשם והשיבו שמאתנו אין גם אחד שיסע, ואמר הרב להר"ר יעקב הנ"ל הנה אתה אהוב לבבי (בל"א מיק הארץ פריינד) ע"כ תשיג לי איש שיסע, והשיב לו הר"ר יעקב טוב הדבר יש לי איש שיסע, האיש דר בעיר טולטשין, ומהות האיש הוא שעובר על כל עבירות ר"ל ואעפ"כ יסע כי הוא מקורב וקשור לכם מאד והוא יתן את נפשו עליכם כו', הר"ר יעקב נסע לטולטשין והלך לבית האיש ומצא שמרכבת האיש רתומה והאיש עומד חזק לנסוע לאיזה אדון לצורך עסקיו, וא"ל הר"ר יעקב להאיש הנה הרבי מהזין שלחני אליך שהוא צריך לך לענין נחזין מאד, ובקש שתבא אליה, והשיב האיש כיון שהרבי צריך לי אניה נסיעתי זאת לזמן אחר ואני אסע עמך אליה, וכן עשה. בבוא האיש להרב, א"ל הרב אני צריך לשלחך בעת הנסיעה גדולה, והשיב לו האיש אפילו באש אלך עבורכם, וא"ל הרב זהו כמו באש, וסיפר לו כל ענין הנסיעה, ויאמר האיש אני מוכן על הכל, אך הידעתם מה אני ומה נעשה עמי, הנה עד עתה הייתי עובר על כל העבירות ר"ל, וע"כ אם תקבלו אותי עליכם כו' אז אסע ואקיים הכל בעזרה, הרב

ווען, דער רב האט נפרעגט בי"א זי"א ווער קאן פאהרען אין פעטערבורג. דארטען איז ניווען הרב ר' יעקב איין אייניקעל פון דעם צדיק הרב ר' זאב וואלף מו"ט א"ר זצ"ל (בעל אור המאיר). דער ר' יעקב איז ניווען זייער ניווערען צוא דעם רב, האט ער נחאנט דעם רב, יא, איך האב א מאן וואס וועט פאהרען, ער איז אין דער שטאדט טולטשין, דער מהות פון דעם מאן איז, ער איז אפילו א גרויסער בעל עבירה ר"ל, נור פאר אייך וועט ער דעם לעבען איינשטעלען, ער איז צוא אייך זייער צוניכונדען, ר' יעקב איז נפאהרען אין טולטשין, ער האט ניטראפען דעם מאן גרייט צוא פאהרען אין זיינע גיטעפטען וואס גייט אים, זאגט איהם ר' יעקב, דער רבי פון רחין האט מיר גיטיקט צוא אייך, ער דארף אייך האבען זייער גייט אים שנעל, דער מאן ענטפערט איהם, ווען דער רבי דארף מיר גייט לייג איך אפ מיין נסיעה, און גלייך פאהר איך צוא איהם, און האט אזוי גיטאק, זי"א זינען ניקומען צוא דעם רב זאגט דער רב צוא דעם מאן, איך דארף דיר גיטען און א גרויסע נסיעה, דער מאן האט איהם גענטפערט, זאגאר אין פייער, דער רב האט איהם גענטפערט, דאס איז וויא אין פייער, און האט איהם דערציילט דיא נאנצע נסיעה און וואס ער האט צוא טאק, דער מאן האט איהם גענטפערט איך בין גרייט צוא אלעס, נור איך תנאי וויל איך מיט אייך אויסריידען קודם למעשה, צוא ווייסט איר דען רבי וואס מיט מיר איז, בין איצט בין איך ניווען א גרויסער בעל עבירה, איך האב עובר ניווען אויף אלע עבירות ר"ל, אויב איהר נעהמט אויף זיך בעזארגען מיר אויף דעם עולם האמת פאהר איך און טהו אלעס וואס מען דארף, דער רב האט איהם גענטפערט אז דוא

השיב לו כשתבוא בחזרה או נראה עדין, וא"ל האיש אני מאמין לכם כו', הרב מסר להאיש את המכתב של הנניצ וגם נתן לו על הוצאות בתרווחה והאיש נסע תיכף לעיר המלוכה, למחרת בואו בבוקר השכם הלך להתרחוב שרשם הנניצ שדרך שם הולך הסעקרקעטער לנאסוד' סאווייעט ועמד שם עד שראה את האיש אשר הוא מבקש כי הכרת פניו ענתה בו כי הוא זה, כאשר ראהו פחד מאד עד שכמעט יצאה נפשו כו', עכ"ז נתחזק וקרב אליו והשליך המכתב לארץ, וכאשר הכיר הסעקרקעטער כתיו הנניצ הנכיה המכתב ונתן ידו על כתפו של האיש בדרך קירוב וא"ל במענה דך הנה מה שכתוב בהמכתב איני יודע עדין, תבוא לביתי בשעה החמישית אחר הצות היום ואז אשיב לך על מבוקשך, וצייר לו מקום דירתו וגם נתן לו את הקארטעל שלו לאות שיניחוהו ליכנס אליה, האיש בן עשה ובא לביתו בשעה שהגביל לו, ואז א"ל הסעקרקעטער עתה יודע אני הכתוב בהמכתב, ובודאי אדריש טובתו כי דברי הנניצ נאמנו לי, ואתה זאת עשה תשכור אכסניא בתרחוב שאני הולך בכל יום וכשאלך לביתי מדי יום אסור אליך ואודיעך מהנעשה אם יש חדשות אם לאו, האיש בן עשה, וגם הסעקרקעטער קיים דברו, ונמשך הדבר קרוב לג' חדשים ושום חדשות לא

וועסט קומען פון דארטען דאמאלס וועלען מיר זעהען. דער מאן האט איהם געענט' פערט איף גלייב איף אויף שפעטער אויף. דער רב האט איהם געגעבן דעם בריף און געלד ארף התנאות. און דער מאן איז גלייף גיפאהרען נאך פעטערבורג. אויף מארגען פון זיין קומען אין פעטערבורג איז ער גאנץ פריא גינאנגען אין דער סטריט וועלכע דער סעקרקעטער גייט דורך איהר און האט גיווארט ביז ער האט איהם דער' זעהען. ער האט זיך זייער דעריטראקען פון זיין שטרענגקייט. מיר ער האט זיך גי' שטארקט און צוא גינאנגען צוא איהם און אראפ גילאזען דעם בריף אויף דער ערד דער סעקרקעטער האט דערקענט דיא האנד שריפט פון זיין פריינד ביביקאוו. גלייף האט ער אויף גיהיבען דעם בריף. און זאגט צוא דעם אידען מיט גוטע רייד. וואס אין בריף איז גיטריבען ווייס איף נאך גיט. קום אריין צוא מיר אין הויז אזהר ה' דא' מאלס וועל איך דיר ענטפערען אויף דיין פערלאנג. ער האט איהם געגעבן זיין קארט ער זאל וויסען וואו צוא געהן. און זאל קאנען אריין קומען צוא איהם אין הויז. מען זאל איהם צוא לאזען. דער מאן איז גיקומען צוא איהם אין דער צייט ה' אזהר. האט איהם דער סעקרקעטער גיזאגט יעצט ווייס איך דיין פערלאנג. איך וועל טראגן וואס מעגליך איז. און דוא זאלסט אזוי טראגן. באשטעל א קווארטיר אין דער סטריט וואו איך גייא דורך איהר אלע טאג. און איך זאל וויסען דעם ארט פון איהר. יעדען טאג ווען איך וועל געהן צוא הויז וועל איך צוא געהן צוא דיר מדיע זיך וואו דיא זאך האלט. דער מאן האט אזוי גיטהאן. און דער סעקרקעטער האט אויף גיטהאן אזוי וואו ער האט גיזאגט. יעדען טאג איז ער צוא גינאנגען צוא איהם. עס האט גידויערט אין

הי' בדבר המשפט, אח"כ הי' דאקלאד של המשפט: ו ה ק י ס ר בעצמו (ניקאלאי הראשון) הי' שם ובעצמו חרין משפט לעבודת פרך (קאטער-נע) לעילמי עד, הסעקרעטער בשמעו זאת נגע הדבר ללבו עד שהי' כמבולבל ממש, ומרוב הבלבול שכה לכנוס להאיש לומר לו מהעשה ביום הזה, האיש חכה כל היום והנה לא בא, ע"כ למחר בבקר השכם הלך לביתו של הסעקרעטער עוד טרם הלך מבויתו, הסעקרעטער אמר לו טוב הדבר שבאת, הנה המשפט נחרץ כך וכך ואין להשיב, והנה הדבר יהי' מונה עדיין חדש ימים עד שיכנס בתקפו (זאקאנאי סילא), וע"כ העצה היעוצה להרב שיעתיק משכנו ממדינתנו לחוץ למדינה טרם כלות הזמן הנ"ל, וע"כ תסע מהרה ותודיע לו מזה, האיש נתן לו תודתו מקרב ולב עמוק ונפטר ממנו בכי טוב ותיכף נסע חזרה במהירות עצומה ויספר להרב את כל הדברים האלה כו'. הרב אמר למשרתו שמיליק בזה"ל: גוא שמיליק פאק זיך, מיר האבען שוין דא ניט וואס צוא טהאן, ואמר האיש להרב בזה"ל: רבי פאקט זיך נאך ניט, פריהער פארפאקט מיך, הלא התניתני עמכם תנאי קודם למעשה, והשבתם לי שכשאבוא בחזרה

ערך 3: חדשים וואס קיינע נייעס איז ניט גיווען. ביז עס איז ניקומען דיא צייט וואס עס איז גיווען דער דאקלאד פון דעם משפט, דער צאר אליין איז ניקומען אין גאסדור סאווייעט און האט פער'משפט דעם רב אויף אייביגע קאטארנע, דער סעקרעטער האט דאס גיהערט און איז מבולבל גיווארען (און דער צאר האט דאס באמערקט). פון גרויס בלבול איז ער גראדע דען טאג ניט צוא גינאנגען צוא דעם אידען, דער איד האט פערשטאנען אז דאס איז ניט אומזיסט, איז ער אויף מארגען פריא גינאנגען צוא דעם סעקרעטער אין הויז, איידער ער איז גינאנגען אין גאסדור סאווייעט, וויא דער סעקרעטער האט איהם דערזעהן, האט ער איהם גמאנט גוט וואס דאס ביזט ניקומען, עס איז פאראנגען אנדריסע נייעס, דער רב איז פער'משפט גיווארען אזו און אזוי, נור דאס וועט דויערען א חדש צייט ביז עס וועט אריין אין גיזעצליכע קראפט, אלזא פאהר גלייך צוא דעם רב, פאהר מיט פאסט און בייט דיא פערד, און זאג איהם אז ער זאל שטעל אפ פאהרען מיט זיין הויז גיזנר, ער זאל פאהרען אין קעסי' נוב און זאל דאקאזען גוטע טבערנאטארסקע פאספארטען, און זאל פאהרען דורך דעם גרע-געין פון רומעניא, דארטען וועט איהם זיין גרינגער דער דורך פאהר, נור וואס שטעלער זאל ער טהאן דיא זאך, דער איד האט איהם באדאנקט פאר אלעס, און איז שטעל גיפאהרען צוא דעם רב, און האט איהם דערציילט דיא זאך, און איבער גינער בען איהם דעם סעקרעטערס רייד, דער רב האט גמאנט צוא שמיליקין, שמיליק פאק זיך, מיר האבען שוין דא ניט וואס צוא טהאן, דער מאן האט גמאנט צוא דעם רב, רבי פאקט זיך נאך ניט, פריהער פארפאקט מיר, איך האב דאך מיט איך גירעדט איידער איך בין גיפאהרען אין פעטערבורג, האט איהר מיר גיענטפערט אז דאס וועט

אז תראו כו', ואמר הרב הצדק אתך, וצוה לשמיליק שיביא לו טלית קטן ומצנפת (יארמולקע) והלביש להאיש ואמר לו עתה תסע לביתך ותהי בטוח כו', האיש נפטר בשלום מהרב ונסע לביתו שבע רצון כו', ונהפך לאיש אחר ממש, אך לא הי' זה לימים כהזכים, כי ביום הרכיעי לבואו לביתו נפטר והלך לעולמו כו', והיו מתאספים אסופות אנשים ברחובות והיו מדברים אדות הרב ואדות האיש שכל גלגלי הסיבות שעברו על הרב הי' רק בשביל זה האיש שע"ז נפטר בתשובה וזכות גדול כו'.

פרק ד.

נסיעת הרב ועברו את הגבול, ובואו למדינת רומיניא ימ"ש.

אחרי עבור איזה ימים שהכין הרב א"ע להנסיעה הגדולה הזאת נסע הרב עם כל ב"ב לעיר קעשינא, שם הי' איש א' מחסידי ליבא-וויטש עשיר ונכבד שמו ר' פאלק קאפשאנער זלה"ה, והי' האיש מקורב גם להרה"ק מרוזין נ"ע, ושלה הרב אחריו, וא"ל בקשתי שתשיג עבורי ועבור ב"ב תעודות טובות שנוכל לעבור את הגבול, האיש כן עשה והשיג כל הנדרש ואז נסע הרב עם שמיליק דרך גבול רומיניא, וב"ב נשארו על זמן מה בקעשינא, והנה בשכלה חדש ימים מיום נמר

זיין ווען איך וועל קומען צוריק, יעצט בין איך ניקומען, דער רב האט איהם גיזאנט, יא, דוא ביזט גאר דער נירעכטער, דער רב האט גיזאנט צוא שמיליק, גיטא בריינג מיר א טלית קטן מיט א יארמולקע (קאפעל), שמיליק האט גיבראכט, און דער רב האט דאס אנגיטהאן דעם מאן, און האט איהם גיזאנט, יעצט פאהר צוא הויז, דוא וועסט גאנץ זיין, דער מאן איז אפ גיפאהרען צוא פרידען, און איז גיווען 3 טאג אין דער היים, און דעם 4טען טאג איז ער גייטארכען מיט תשובה, פיעל מענשען האבען נירעדט פון דעם, און האבען גיזאנט אז דיא מסירה פון רב איז גיווען נור פון דעם מאנ'ס ווענען, ער זאל שטארכען מיט תשובה און מיט א גרויסען זכות.

יעצט דערציילען מיר וויא מיט דעם רב האט פאסירט, דער רב איז גיפאהרען אין קעשינא, דארטען איז גיווען א מאן א מקורב צוא איהם, ער האט גיהייר סענר' פאלק קאפשאנער, דער רב האט איהם פעררופען, און האט איהם גיבעטען ער זאל מאכען דיא פאספארטען, דער מאן האט גלייך אזוי גיטאהן, און האט גימאכט גוטע פאספארטען, און דער רב איז אפגיפאהרען מיט שמיליק, און דיא הויז גיזיגד איז פערבליבען אויף א קליינע צייט אין קעשינא, דער רב האט גאך גיהאט פיעל ירעק, וויא מיר וועלען דערציילען, דיא גייטכטע אין גאנצען האט גידויערט פיעל צייט, פיעל מעהר פון א חדש, דיא פארינע יאהרען אז קיין טריינען איז גאך כמעט גיט גיווען אין רוסלאנד, און מען האט גידארפט פאהרען מיט פערר,

המשפט נשלח אדיוטאנט מעיר המלוכה לרוזין להביא את הרב, ואמרו לו שאם לא יביאו יהי ראשו תחת ראשו כו', האדיוטאנט נסע במהירות עצומה עד שבא לרוזין והנה הרב איננו, ואחר ההקירה נתודע לו שנסע לקעשינוב ונסע אחריו לשם וזם שם לא מצאו, והקר ודרש אחריו עד שנתודע לו שנסע דרך נבול ר ו ס י נ י א, ונסע אחריו במהירות עצומה, והנה ליב וויארסט מהנבול יש עיר נקראת ל י פ ק א נ לשם בא הרב והי' באכסניא ובדעתו הי' ללון שם כי הי' עיף ויגע מעטל הדרך, והנה

האט יעדער זאך נינומען פיעל צייט, דיא נסיעה פון דעם מאן פון פעטערבורג אין רוזין האט נידויערט פיעל צייט, נאך דעם האט נידויערט צייט ביז דער רב איז אפ גיפאהרען פון הויז, און דיא נסיעה פון רוזין אין קעשינוב, און אין קעשינוב ביז מען האט פארטיג נומאכט דיא פאספארטען, האט דאס אלץ נידויערט פיעל צייט מעהר פון א חדש, אז עס איז דורך גינאנען דער חדש און דער משפט איז אריין אין ניווער ליבע קראפט, איז ניקומען דער צאר אין נאסוד' סאווייעט, ער האט ארום ניקוקט אין אלע זייטען, און האט גיזאנט דא האב איך קיין איינעם ניט וועמען צוא יטיקען, איהר זייט אלע אפגינאפטע מעניטען (ער האט דאס באמערקט בעת דעם משפט אז ער האט גיזעהען אז דער סעקרעטער איז מכולכל גיווארען), ער האט צוא גירופען זיין אדיוטאנט, און זאגט איהם, הערצו איך וועל דיר יעצט יטיקען אין עפרות זהב, אין קיעווער גוב', סקווערער אוייעזר, איז פאראנען א קליין שטעטלעל זיא הייסט רחין, דארטען גיפינט זיך א מאן א רב ער הייסט ישראל פרידמאן, ער פיהרט זיך קייערליך, ער גייט גיקליידעט רייכער פון מיר, ער פאהרט ארום רייכער פון מיר, און אויף וועמען ער פערשטאפט מען זאל טוידען טוידעט מען, מעניטען האט ער זייער פיעל, געלד האט ער אהן א ישיעור, יעצט האב איך איהם פער'משפט אזוי און אזוי, יטיק איך דיר בריינגען איהם, איך ווייס קלאהר אז דארטען וועט מען דיר וועלען אפגינאפטען מען וועט דיר אפגיטען מיט גאלד, זאג איך דיר בעפאהר, אז אויב דוא וועסט איהם בריינגען וועט קיין ישיעור ניט זיין צוא דין גדולה און כבוד וואס דוא וועסט בעקומען, אבער אויב ניט וועט קיין ישיעור ניט זיין צוא דין שטראף, דוא וועסט זיין אויף זיין ארט, זיך משפט וועט אריבער גיין אין גאנצען צוא דיר, אלזא פאהר גלייך און שנעל, שטעל זיך ניט אפ אין קיין ארט, ביז דוא וועסט קומען צוא איהם, ווארום עס קען זיין ער זאל דערווייל אפ פאהרען, און ווער ווייס -- זאגט דער צאר -- אויב ער איז שוין ניט אפ גיפאהרען (דיא הארין האט איהם געבען גיזאנט), דער אדיוטאנט איז גלייך אפ גיפאהרען, און איז גיפאהרען זייער שנעל, ביז ער איז ניקומען אין רוזין, ער האט שוין אבער געבען פערשפעטיגט, ער האט שוין דעם רב ניט גיטראפען, ער האט גיר שגאדעט וואו דער רב איז גיפאהרען, ביז ער האט זיך דער וואוסט דאס ער איז גיר פאהרען נאך קעשינוב, גלייך איז דער אדיוטאנט אויף גיפאהרען נאך קעשינוב, ער האט אבער געבען דארטען אויך ניט געטראפען איהם, מען האט איהם גיזאנט, יא, דא איז גיווען אזא מאן, ער איז שוין אבער אפ גיפאהרען וואו ווייס מען ניט, ער האט ווייטער גישגאדעט ביז ער האט זיך דערוואוסט אז ער איז גיפאהרען נאך דעם גרע געין פון רומעניען, גלייך איז ער אויף גיפאהרען נאך איהם, ער איז ניקומען אין דער

חיש מהר בא לשם גם האדיוטאנט והתאכסן באכסניא לא רחוק מאכסניא של הרב, אך לא ידע כי הרב שם, ולהרב נתודע פתאום בדרך נס שבא לשם א' שרודף אותו, וצוה לשמיליק לרתום תיכף את הסוסים ולנסוע, הוא בן עשה ונסעו מהרה, והרודף נשאר בעיר עדיין לאכול ולשתות, ואחר כלותו אכול ושתו נסע תיכף לדרכו אהריהם חיש מהר, כאשר הי' הרב ערך י"ב ווייארסט מהגבול שמע מרחוק קיל צלצלי הפעמונים ודהרות הדהות אביריו של סוסי הרודף, ואמר הרב לשמיליק, עתה הגה הרודף קרוב מאד אלינו ובודאי ישיג אתנו כי הסוסים שלו יותר טובים משלנו, ע"כ זאת העצה היעוצה שנהזיר את הסוסים ונסע בהזרה לקראת הרודף וכשיפגוש אתנו לא יחשוב שזה האיש אשר הוא מבקש, מאחר שהאיש אשר הוא מבקש צריך לברוח ולא לנסוע לקראתו, וע"כ לא ישים לב עלינו ויסע הלאה, אז נראה למצוא דרך אחרת להגבול, אך עתה לא נוכל לעבור את הגבול בכשרות עם התעודות שלנו כ"א שנצטרך לעבור

שטארט ל י פ ק א, 12 ווייארסט פון גרענעץ, דארטען איז דער רב דאמאלס ניווען, נור דער אדיוטאנט האט דאס ניט ניוואוסט, איהם האט זיך פערוואלט עססען, א לעד בעדיגער מענטש דארף דאך עססען, מען קען דאך ניט אויס שפייען דיא נשמה, איז ער אריין גיפאהרען אין א האטעל, און האט זיך גיזעצט עססען, טרינקען, וויא מען דארף, מיט דעם האט ער אבער אן ניווארען דיא מציאה, דיא אכסניא פון רב איז ניווען ניט ווייט פון דעם האטעל און בדרך נס האט דער רב זיך דער וואוסט אז מען פערפאלגט איהם, און אז דער פערפאלגער איז שוין דא אין שטאדט, איז ביא איהם פערבליבען אז עס איז קיין בייז ניט אז ער וועט זיך מיט איהם דא ניט זעהען, דער רב זאגט צוא שמיליק, גלייך שפאן דיא פערד און לאמיר פאהרען, כף הוה, זייא זיינען גלייך אפ גיפאהרען, דער אדיוטאנט האט אפ גינעסען, נאך דעם האט ער גינומען פרענען אויב דא איז ניט ניווען אזא מאן, יא — האט מען איהם גיענטפערט — ער איז ניווען, אבער יעצט איז ער שוין ניטא, ער איז אפ גיפאהרען, ביטער ביטער — טראכט דער אדיוטאנט — ביטער מיט דיא זשידעס, זייא האבען גאר קיין דרך ארין ניט, עססען לאזען זייא אויף ניט, ביז מען עסט אפ און זייא פאהרען אפ, יעצט דארף מען ווייטער פאהרען, ער האט פערשאפט שפאנען דיא פאסט פערד און ווייטער גיפאהרען, דיא פערדלעך לויפען, דער גלעקיל קלינגט, און ווען דער רב איז ניווען 12 ווייארסט פון גרענעץ האט ער שוין דערהערט דעם קלונג, דער רב זאגט צוא שמיליק, יעצט העלפט שוין ניט קיין לויפען, ער וועט אונז אן יאנען, ער פאהרט גיכער פון אונז, דיא עצה יעצט איז אזוי, מיר זאלען צוריק פאהרען איהם אנטנענען, וועט ער ניט רעכענען אז דאס איז דער מאן וואס ער יאגט, יענער דארף דאך אנטלויפען, ניט אנטנענען פאהרען, וועט ער אונז דורך לאזען, דאמאלס וועלען מיר אויס זוכען איין אנדער וועג, און השי"ת וועט אונז העלפען דורך געהן דעם גרענעץ, נור יעצט וועלען מיר שוין ניט דורך געהן כשר מיט דיא פאספארטען, נור בדרך גניבה, זייא האבען אזוי גיטהאן,

בגנבה, המה בן עשו ונסעו בחזרה ופגשו בהרודף והשי"ת חי' בעזרם כי לא שת לבו אליהם ונסע הלאה, ואז נסעו המה לצד ימין סביבות נהר א' עד שבאו למלון א' שאצל הגבול, ושם חי' דר יהודי ונכנסו להמלון וכשראה האיש בעל המלון אותם נתפעל מאד ואמר הלא זהו הרבי מרוזין, וא"ל הרב כעת אינני רבי כ"א בידה ע"כ תעבירני נא תיכף את הגבול. א"ל האיש איך אוכל להעביר אתכם הנה הפסק הגבול הוא נהר ומעבר אין בכאן, ועל ספינה לא נוכל לעבור כעת מחמת הרוח סערה הגדולה והגלים גדולים מאד. והשיב לו הרב הנה שמיליק עם החפצים ישאר פה, ואנחנו נלך ונעבור בעזה"י, ולקח הרב את הטלית ותפלג ומעותיו שהי' עמו שהיו מונחים בכלי (שקאטולקע) שהי' סך גדול כי הרב חי' עשיר גדול ובנסיעתו לקח כל מעותיו עמו כמובן, והלכו להנהר וישבו בספינה, והשי"ת חי' בעזרם שעברו תיכף את הגבול, וכשבאו להחוף קפין הרב מהספינה להחוף בורזות, ובהפוז נפלו המעות מידו להנהר, וזלגו עיני הרב דמעות ואמר רבש"ע מה אעשה בארץ נכרי' בלי מעות, ובפרט בעת שנצרך עדיין למעות, והאיש בשמעו דברי הרב חם לבו בקרבו כי נכמרו החטיו עליו, ובמסירת נפשו קפין להנהר והשי"ת חי' בעזרו שמצא המעות

גיפאהרען צוריק, זי"א האבען בענעגענט דעם אדיוטאנט. און ער האט זי"א דורף גי' לאזען, נאך דעם האט זי"א השי"ת גיהאלפען, זי"א האבען גיפונען א וועג בי"א א טייף, און זיינען גיקומען צוא א קרעטשמע בי"א דעם גרענען, דער גרענען איז גיווען דער טייף, און דאס איז גיווען בי"א נאכט, זי"א זיינען אריין גינאנגען אין קרעטשמע, איז דער בעל הבית אויף גייטמאנען און האט גיזאנט וואס טהוט דא דער רבי פון רוזין, דער רב האט איהם גיענטפערט, יעצט בין איך קיין רבי ניט, איך בין יעצט א בורח, איך דארף דורף געהן שגעל דעם גרענען, דער מאן האט איהם גיזאנט, קיין איבער פוהר איז דא ניטא, און אויף איין שיף קען מען יעצט ניט פאהרען עס איז א גרויסער יטורעם ווינד, דער רב האט איהם גיזאנט, שמיליק מיט דעם באנאוזש וועט דא פערבלייבען, און איך וועל מיט דיר אריבער, השי"ת וועט אונז העלפען, דער רב האט מיט גינומען דעם טלית ותפלג, און דיא געלד וואס ער האט גיהאט, היבש געלד אין א שקאטולקע, און זי"א זיינען גינאנגען צוא דעם טייף, זי"א האבען זיך גיעצט אין א שיף, און השי"ת האט זי"א גיהאלפען זי"א זיינען שגעל אריבער גיפאהרען צוא דעם ברעג טייף פון אנדער זייט גרענען, איז דער רב מיט שמחה ארויס גיטפרונגען שגעל פון שיף, היילענדיג איז בי"א איהם ארויס גיפאלען פון האנד דיא געלד אין טייף, האט בי"א דעם רב אנאם גיטהאן טרעהרען פון דיא אויגען, און האט גיזאנט רבונו של עולם וואס זאל איך יעצט טהאן אהן געלד אין א פרעמדע לאנד, בפרט אין א צייט וואס מען דארף נאך האבען געלד, דעם מאן האט פערנומען דער רחמנות פון רב, איז ער אריין גיטפרונגען אין טייף און האט דיא געלד גיפונען, האט ער דעם רב מחי'

החוציאם והחזירם להרב והחי' את נפשן ממש, והאיש מרוב התפעלות חי' כמבולבל ממש, אחיב כשהחזר האיש לדעתו הולך את הרב למלך 'שהי' בעבר הב' שהוא מנבול רומיניא ושם הר' ג'כ איש יהודי. אחיב אמר להרב להאיש אני אשאר בכאן ואתה לך ותעבור לביתך ולמחר תביא לי את שמיליק עם החפצים, וא"ל האיש איך אעבור בזה סערה כזאת, והשיב לו הרב לך השנית יהי' בעורך, אחיב אמר האיש להרב רבי ברבני, וא"ל הרב השנית יאריך ימים ושנותיך ייתן לך עשירות כל הימים, וא"ל האיש אבל אני צריך לברכה יתרה שיזכני השנית בבנים כי מעולם לא היו לי, דברך אותו הרב גם בזה, והברכה נתקיימה בו, ואחיב נפטר האיש ממנו ובעזה"שית עבר את הנחר ובא לביתו, ולמחר הביא את שמיליק עם החפצים להרב, ובעל המלון שבוער הב' הובילם לעיר י א ס שברומיניא. והנה הרוחף בבואו להנבול חל מצאו הקד ודרש אחריו ונתנדע לו שהוא בעיר יאס ושלה מכתב להגוי' דשם, איך שנמצא בעירו אדם אחד ממדינתנו שמו ישראל פרידמאן שהוא ראש לכל המורדים וראש לכל חורגי נפשות הוא תהריב את מדינתנו והוא יחריב

גיווען. דער מאן האט גיזאנט צוא דעם רב, רבי וויא האב איך אריבער גיפיהרט אין אזא שטורעם, דער רב האט איהם גיענטפערט, היט'ית האט אונז ביידען אריבער גיפיהרט, נאך דעם זיינען זייאנגאן צוא דער קרעטיטמע וואס בייא דער אנדער זייט גרענעץ, דארטען איז אויף גיעסען א איד, דער רב האט גיזאנט דעם מאן וואס האט איהם גיבראכט, איך וועל דא געבטיגען, און דא פאהר צוריק, און מארגען זאל קומען שמיליק מיט דעם באגאזש, וועלען מיר אפ פאהרען פון דאנען, דער מאן האט איהם גיזאנט, רבי, וויא זאל איך פאהרען אליין אין אזא שטורעם ווינד, דער רב האט איהם גיזאנט, פאהר און היט'ית וועט העלפען דא וועסט אריבער לשלום, דער מאן האט גיט גיהאט קיין קינדער האט איהם דער רב גיבענישט ער זאל האבען אריכות ימים ושנים און עשירות, אויף קינדער מיט אריכות ימים ושנים, און דער מאן איז אריבער צוריק בשלום, און דיא ברכה פון רב האט איהם גיוורקט, ער האט גיהאט קינדער און האט מאריך ימים ושנים גיווען און איז גיווען איין עושר כל ימיו, אויך דיא קינדער נאך איהם זיינען רייך, אויף מארגען איז שמיליק מיט דעם באגאזש אויך גי' קומען, און דער בעל הבית פון קרעטיטמע האט זייא אפ גיפיהרט אין דער שטאדט י א ס וואס אין רומעניא, דער אדיוטאנט איז גיקומען צוא דעם גרענעץ און האט געבען גיט גיקראגען וואס ער דארף, איז איהם פינסטער גיווארען אין דא אויגען, ער האט ווידער גינומען שנארען, ביז ער האט זיך דערוואוסט אז דער רב איז און יאס האט ער זיך גיפרופט טאמער וועט ער איהם פון דארטען בעקומען, ער האט גי' שריבען א בריף צוא דעם גובערנאטאר פון יאס, מיט דיא ווערטער: "בייא אייך און לאנד גיפיגרט זיך א מאן פון אונזער לאנד, ער הייסט ישראל פרידמאן, ער איז דער

את מדינתכם, ע"כ בבקשה ממך שתסניירוהו לידו, הצויז עשה דרישה
והקירה עד"ז והרב השיב כי לא הוא האיש כי הוא יליד רומיניא, וע"ז
נשבעו הרבה אנשים שלא מאהב"י ובתוכם היו כמה כושרים שנשבעו
שבועת אמת הלזאת, וגם מילדת אחת נכרית זקנה נשבעה שהיא קבלה
אותו מעל המשבר כו', וכ"ז עלה להרב בדמים מרובים ערך ע' אלף ריינוש
(בטח ה' גם להצוץ חלק בהכחה והשלל הלזה), והי' בזה ההצלחה מה
שעבר הרב את הגבול בענבה כמובן. הרודף בראותו כי אין עוד תקות
הור לפ"כ בפחי נפש ובא לפני הקיסר ונפל לרגליו ואמר, אני עשיתי כל
מה שביכולתי ולא עלתה בידו, עתה אתה עשה עמי כרצונך. הקיסר השיב
לו לא אעשה לך מאומה ואף גם לביביקאנו לא אעשה מאומה, אך אותנו
אשתדל להשיג במקום שיהי' כו'.

פרק ה.

העתקת הרב משכנו מרומיניא לאוסטריא, והנעשה עמו שמה.

הרב התיישב בדעתו כי עדיין ברומיניא אין לפניו מקום מפלט בטוה,
הא' כי ממלכה שפלה היא, ובשידרשו ממנה שתסניירוהו לרוסיה תהי'

ערשטער מערדער דער ערשטער הורנ נפש, ער האט נימאכט א תל פון אונזער לאנד
און וועט מאכען א תל פון אייער לאנד. בעט איך דיר גיב איהם איבער צוא מיר.
נור דא האט איהם אויך ניט גענאלטען. דער רב האט גיזאנט אז ער איז נבאהרען
אין רומעניא, און אויף דיא ריכטיגקייט האבען גישווארען 24 גלחים (דאס איז דאך
גיוויס ריכטיג), און איין אלטע הייבאם א קריסטליכע האט גישווארען אז זיא איז גי-
ווען בייא זיין גיבורט (דא האט גישפילט הצלחה דאס וואס ער איז דורך גינאנען
דעם גרענעץ בגניבה דארום האט גיקענט גילטען אזא מין שבועה). דאס האט גי-
קאסט פיעל געלד. ביז 70 טויזענד רייניש (מסתמא האט דער נובערנאטאר אויף
פערשטאכען דיא הענדלעך פון אזא גישוכטע). דער אדיוטאנט האט גיזעהען כי
כלתה הרעה, ער האט שוין מעהר דא גיט וואס צוא טהאן. איז ער געבען צוריק גי-
פאהרען אבל וחפוי ראש, ער איז גיקומען אין פעטערבורג, און גיקומען צוא דעם צאר,
גיפאלען איהם צוא דיא פיס, און האט גיזאנט. איך האב גיטהאן וואס איך האב גי-
קענט, נור קיין זאך האט גישט גיהאלפען, יעצט טהו מיט מיר וויא דוא ווילסט.
דער צאר האט איהם גיענטפערט, איך וועל דיר גאר גישט טהאן, ביביקאווען וועל
איך אויף גאר גישט טהאן. נור איהם וועל איך אויס זוכען, עס קען מיר אפילו געהן
אין מיין לעבען (און ער זוכט עד היום פון אונטער דער ערד).

דער רב האט זיך בארעכענט אז רומעניא איז גיט קיין ארט פאר איהם, זיא
איז א קליינע מלוכה, און ווען דער צאר וועט פאדערען פון איהר אז זיא זאל איהם
ארויס געבען צוריק וועט זיא מורא האבען און וועט זיך גינייט צוא ארויס געבען, און

מוכרחת בזה, שנית כידוע מיב ממלכת רומיניא הארורה ואיך שהיא לאחבי, ע"כ נשאר בדעתו לנסוע למדינת אוסטרייך, שהקיסר דשם הוא מלך גדול וחזק וגם הוא מוב ליהודים כו', וכן עשה שנסע משם לאוסט-רייך ובא לעיר סאדיגוריא וישב שם, והקיסר ניקאלאי כשנתודע לו שהרב הוא במדינת אוסטרייך, כתב להקיסר יאזעף איך שבמדינתך נמצא איש ממדינתי ראש לכל המורדים כו' כנ"ל ע"כ בקשתי שתסגירח לידי. הקיסר יאזעף חקר ודרש אחריו עד שידע הדבר על בוריו שהרב צדיק וישר הוא, ע"כ השיב תשובתו הנה הקרתי אחריו והנה הוא איש ישר אם אתה צריך לאיש ישר גם אני צריך לאיש כזה. אח"כ נודמן שה' הקיסר ב ש ש ע ר - ג א ו ו י ין (שעיר סאדיגוריא היא מנוב' הנ"ל) ורצה לראות את הרב ושלח פקודה שיבוא הרב תיכף לטשערנאוויין. הרב בא תיכף והתייצב לפני הקיסר ומאד נשא חן וחסד לפניו, ואמר הקיסר להרב תדע שמצאת חן בעיני מאד, ומאד אני שבע רצון ממה שבאת למדינתי, אך אני חושש שלא ינישו עליך מלשינות שוא מבחיין וע"פ החוק שבין המלכים אחי-

וויה מען ווייס איז רומעניע אליין אויף ניט בעסער פון רוסלאנד. אלזא איז ביא איהם פערבליבען צוא אפ פאהרען נאך אויסטרייך. זיא איז א גרויסע און א שטארקע מלוכה און האט ניט קיין מורא פאר דעם צאר, און דיא מלכים דארטען זיינען מעהר בעפריינדעט צוא אידען, און אזוי האט ער ניטהאן. ער איז אפ גיפאהרען אין אויסט-רייך און זיך באזעצט אין דער שטאדט ס א ד י ג ו ר י א ו ט י ש ע ר נ א ו ו י י צ ע ר (נוב'). דער צאר האט זיך דערוואוסט פון דעם, האט ער גיטריבען צוא דעם קיסר יאזעף מיט דיא ווערטער, יאזעף יאזעף, מיר זיינען פין אלץ צייטען גוטע פריינד, און יעצט גיפינט זיך ביא דיר אין לאנד א מאן פון מיין לאנד ער הייסט ישראל פריד מאן. ער איז דער ערשטער מערדער, דער ערשטער הורג נפש, ער האט גימאכט א תל פון מיין לאנד און וועט מאכען א תל פון דיין לאנד, בעט איך דיר דוא זאלסט איהם ארויס געבען צוריק צוא מיר. דער קייזער יאזעף האט גימאכט איין אויספאר יטונג פון דעם, און מען האט איהם פארנישטעלט דעם רב פאר א גיהויבענעם און געטליכען מאן. האט ער גיענטפערט דעם צאר מיט דיא ווערטער, איך האב אויסגיר פארשט אז ער איז א שעהנער און א עהרליכער מאן, אז דוא דארפט א שעהנעם און א עהרליכען מאן דארף איך אויף. נאך דעם איז דער קייזער יאזעף גיווען אין טשערנאוויין. האט ער גיוואלט זעהען און קענען דעם רב, האט ער פערשטאפט אז דער רב זאל קומען צוא איהם אין טשערנאוויין, דער רב איז גלייך גיקומען. אז דער קייזער האט איהם גיזעהן און גירעדט מיט איהם איז ער איהם זייער גיפעלען גיוועזען. האט ער גיזאגט דעם רב, דוא גיפעלסט מיר זייער און איך וויל דוא זאלסט זיין אין מיין לאנד, גור מען דארף פעהריטען וואס עס קען גישעהען, דער צאר קען טהאן אזא מעשה, ער קען שיקען יעמאנדען פון זיינע מענישען זייא זאלען דיך מאסרען פאר מיט א פאל-שע מסירה, און וועלען אנווייזען עדות אויף דאס, און דער גיזען איז אז ווען איינער

מוכרח להשיבך למדינתך ב', אך עצה אחת יש לי עבורך, כי גם זה הוא מחקי המלכים שהאיש שיש לו עיר או חצר (אימענייע) בהמדינה נחשב מאזרחי הארץ וא' צ להחזירו (כ'א לשפטו ע'פ משפטי הארץ ההיא שיושב בה), ע'כ תקנה מכני איזה עיר, ואם אין לך מעות אתנה לך בהקפה. הרב נתן לו תודתו עבור הסדו הגדול, ואמר מעות יש לי ב'ה. וקנה מסנו העיר פ א ט י ק, ואז סרו מסנו כל הפחדים, וגם בני ביתו באו אליו, וישב במנוחה שם כל הימים, ושמעו הטוב הלך למרחוק והיו נוסעים אליו לאלפים ולרבבות, וגם חסידיו ממדינת הוסיא היו נוסעים אליו לשם כמקדם, וחי' שם ערך י"ב שנה בחיי שלוה, עד ג' השוון תרי"א שאז נפטר בעיר סאדיגוריא ושם חלקת מחוקק ספון, ושנותיו היו ס'ג שנה. זכרו עודנו חי בקרבת ב' המדינות לזכר עולם יהי' צדיק וייע'א. אחר פטירתו מלאו בניו הקדושים אחריו כאז'א במקום בפ'ע כנ'ל, זולת בנו הרח'ק ר' אברהם יעקב נ'ע שמילא מקומו בעירו סאדיגוריא, ועתה

אין פה א פרעמדע לאנד און מען נעפינדט אויף איהם אום רעכט דארף מען איהם אפשיקען צוריק אין זיין לאנד. וועכט דא נאך א מאל אין זיינע הענד אריין פאלען. נור איין עצה האב איך פאר דיר. נאך א ניזען אין פאראנען אז אויב א מאן פון א פרעמדע לאנד קויפט א שטאדט אדער א חצר (אימענייע) אין דער לאנד וואס ער קומט, פעררעכענט מען איהם א בירגער פון דער לאנד, דאמאלס ווען אפילו ער האט אויף זיך א משפט דארף מען איהם ניט ארויס געבען צוריק, נור משפט'ען איהם אין דער לאנד וואו ער איז. אלזא האנדעל ביא מיר א שטאדט, און אויב דא האסט קיין געלד ניט וועל איך דיר געבען אויף אויס צאהלען ביסלאך ווייז. דאמאלס וועסט דא ליין ווערען פון איהם אין גאנצען. דער רב האט דעם קיזער זייער באדאנקט פאר דעם גרויסען חסד און פאר זיין גוטע עצה, נור געלד — האט ער איהם גיזאנט — האב איך ברוך הי"ט. גלייך האט דער רב גיהאנדעלט דיא שטאדט פ א ט י ק, דאן איז ער אויס גילייזט גיווארען פון דעם צאר אין גאנצען, נאך דעם איז גיקומען צוא איהם זיין פאמיליע אויף און ער איז טיין גיזעסען במנוחה, אין דער שטאדט פאטיק איז גיזעסען זיין זון הרב הצדיק ר' דוד מיטה זצ"ל (ער איז נאך דעם גיוועזען רבי אין דער שטאדט ט ש א ר ט ק ו ב), און דער רב מיט זיין פאמיליע איז גיזעסען אין סאדיג נוריא, און מען איז גיפאהרען צוא איהם נאך מעהרער וויא פריהער. פריהער איז מען גיפאהרען נור פון רוסלאנד אליין, און נאך דעם איז מען גיפאהרען פון רוסלאנד אויף פון גאר דיא לאנד אויסטרייך. ער איז דארטען גיווארען זייער רייך מעהר וויא פריהער, ער איז גיזעסען אין סאדיגוריא 12 יאהר, ביז דעם יאהר תר"א (1850) דא' מאלס איז ער נפטר גיווארען ביום ג' השוון, נור זיין שעהנער נאהמען לעבט נאך יעצט אויף, און אויף זיין ארט זיינען פערבליבען זיינע טהייערע קינדער גרויסע לומדים און צדיקים, אויף זעהר קלוגע מענטשען, דיא צייט וואס זיין האבען גילעבט איז מען צוא זיין גיפאהרען, יעצט זיינען זיין אלע נפטר גיווארען, פאהרנט מען צוא זייערע

בני כולם שחליח, ועל ימיהם ימלאו בניהם אחריהם נכדיו הרבנים
הקדושים שלישי'א, ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בנעימים עד ביאת
ינון בב"א.

קינדער, אויף גיהויבענע מענישען לומדים, צדיקים און קלוגע, הש"ת זאל זיין
מאריך ימים ושנים זיין, און דער זכות פון דעם הייליגען צדיק מיט זיינע קינדער זאל
בייא שטעקן אלע אידען אז הש"ת זאל מיט אונז אויף טהאן נסים ונפלאות אין
דיעזע צייטען.

הוסלאנד האט זיך אויך נישט אין גאנצען גינארט, זי האט פון דער
נישכטע פיל פרנסה, הייל ביא איהר איז דאך פערפליכען דעם רב'ס
חסידים פיעל מויענדער מענשען, און פון דאמאלס אן פאחרט מען
שטענדיג, בעפאחר איז מען גיפאחרען צו דעם רב אליין, נאך דעם צו
דיא קינדער, און יעצט צו דיא אייניקלעך, דאס איז שוין איין ערך 10
יאחר, מען פאחרט אלע יאחר, און פיעל פאחרען 2 מאל א יאחר און
3 מאל אויך, אנזענדנאטארסק'ן פאספארט מוז מען דאך געהמען צו
יעדער מאל, און אין הוסלאנד בעצאלט מען דאך פאר דעם גוטע
געלד, דער הייל לייזט דיא מלוכה פיעל געלד, און וויא מיר אלע
הייסען איז מען דאך אין געלד זייער גינייטיגט. הש"ת מיט איין
האנד שטראפט ער, און מיט דער אנדערער האנד דערבארימט ער
זיך. הש"ת זאל זיך שוין דערבארימען אין גיכען אויף אונז אלע-
מען, אויס לייזען אונז אין גיכען פון אלעמען, און איינזאמלען אונז
אין אונזער הייליגע לאנד במהרה בימינו אמן.

שמענו

שכשנתפשט שמו ושמעו הטוב במדינת אוסטרייך והגיעה השמועה גם לאזני ליצני הדור שהיו שם בקשו גם הם לראותו ולידע פשר דבר מה ימצאו בו, מה עשו הלכו אליו בעשרה חיינו מ' אנשים משלהם והעשירי עכורים א' שהיו יכול לדבר יהודית היטב ולבשוהו בגדי יהודי וחלך עמהם, כי שמעו שאומרים שהרב הוא איש אלקי ע"כ יראו אם ירניש בזה. כאשר באו אליו ונכנסו בחדרו לא נתן להם שלום, רק צוה להביא כסאות ובקשם לישב, וכשישבו הרחיק העכורים כסאו מעט מהם וישב, ואח"כ נתן הרב שלום לאלו המ', ולהעשירי שהוא העכורים לא נתן שלום, ושאלו ממנו למה לא נתתם שלום להעשירי, והשיב להם העשירי אינו יהודי, ואמרו לו מנין אתם יודעים זאת אין זה אלא דברי נביאות, והשיב להם לא נביא אני בו, רק הרגשתי זאת בישובי על הכסא שהרחיק א"ע מעט כי במקום הקדושה קשה לעכורים להיות, והנה אכל כי עשרה שכינתא שריא, ואתם מ' ואני עשירי ויש כאן השראת השכינה, וע"כ ה"י קשה לו לישב בקרוב והרחיק את כסאו מעט, ונתפלאו מהמעשה ומתשובתו שהיא בחכמה נפלאה. ואח"כ דברו עמו עוד וראו שחכמתו נפלאה ושהוא איש אלקי, ואמרו לו הנה אננו רואים שחכם גדול אתם ואיש אלקי, וא"כ למה לא מצאתם עצת אחרת איך להנצל ב"א לברוח לארץ אחרת כו', והשיב להם הרב הנה יוסף הצדיק אמר לאחיו שיאמרו ליעקב שמני אלקים לאדון לכל מצרים ולבאורח ה"י ליעקב אבינו ע"ה שמחה יתרה אם ה"י מבשר לו שלמד הרבה תורה והוא עובד ה' הרבה, שזהו שמחה יתרה לצדיקים מענין האדנות כו', אך באמת רמז לו בזה ב' דברים א' כמו הפי' הפשוט שהוא אדון לכל מצרים, והב' רמז לו ענין פנימי, אם תרצה לידע מהנעשה עמי בפה ברוחניות הנה שמני אלקים לאדון לכל מצרים, שעשיתי בפה את האלקים לאדון לכל מצרים, שעתה יודעים גם במצרים שיש אלקים אדון על כל הארץ (פי' זה ראינו בספר שפתי צדיקים על התורה וכותב שם פי' שמני כמו שיתי שומי שאשית אני כו'), וכמו כן הוא בגדון דידן באמת יש הרבה ריוח והצלה לפני המקום, אך השית סיבב בזה שאח"י בפה, כי במדינתנו יש הרבה גדולים וצדיקים ולומדים והכל יודעים מאלקותו יתברך, אבל בכאן רואה אני שעדיין אינכם יודעים מזה, ע"כ סיבב השית בריחתי לפה לגלות אלהותו בכאן שגם בכאן יכירו וידעו הכל כי יש אלקים בארץ כו', וכאשר באמת כן ה"י וכמ"ש בפנים.

דבר אל הקוראים.

קוראים נכבדים, שאלה אחת קמנה נבקש מכם. הנה כתבנו זה הספור כפי מה ששמענו מא' מחסידי רחין שהוא נכדו של הרה"ח ר' יעקב נכד בעל אור המאיר נ"ע, שהר"ר יעקב הי' בעצמו באותו מעמד עם הרב כמבואר בפנים, וחזקה שאין האב מוריש שקר לבנו, כן גם ניכרים דברי אמת. אך שמענו עוד סיגונים בזה שהרב הי' תפוס ב' פעמים, ושגנבוהו מבית האסורים, ושיום יציאתו הי' ביום שושן פורים. ולא נוכל לכוון איך ומה ומתי הי' זה. ע"כ מי מהקוראים שידע מזה נא להודיענו ונחזיק לו טיבותא. וא"ה כשנדפים יתר החלקים נדפים גם מה שנתוסף לנו בזה ובשם אומרו. אך מי שידע לנו בזה יודענו על פי מקור נאמן לא משמועות ההולכות על פני תבל מפה אל פה שבהרב פיפיות יוכל הדבר להשתנות מן הקצה אל הקצה. אם כה יעשו אז גם אנחנו נעשה המוטל עלינו. והשית ינחנו בדרך האמת.

המחבר.

דעד הויפט פערקויף ביי דעם מחבר :

M. GALMAN care of M. SWERDLOFF

98 Graham Ave.

Brooklyn, N. Y.